

Aile Aidiyeti ve Mutlulukta Dindarlığın Aracı Rolü: Yetişkinler Üzerine Bir Çalışma

Muhammed Tosun

Dr., T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Isparta, Türkiye

m.ikbal87@hotmail.com | <http://orcid.org/0000-0003-2539-7318> | <https://ror.org/00jga9g46>

Selameddin Baysal

Dr., T.C. Adalet Bakanlığı, Isparta, Türkiye

byslsdu@gmail.com | <http://orcid.org/0009-0000-9691-5747> | <https://ror.org/03nrb5p64>

Mustafa Gökmen

Dr., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Fotoğrafçılık ve Kameramanlık Ana Bilim Dalı, Isparta, Türkiye

mustafagokmen@isparta.edu.tr | <http://orcid.org/0000-0001-6712-3759> | <https://ror.org/02hmy9x20>

Öz

Bu çalışma yetişkinlerin aile aidiyeti, mutluluk ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemektedir. Nicel araştırma yönteminin uygulandığı çalışmada, 510 katılımcı yer almıştır. Bulgular katılımcıların cinsiyeti ile aile aidiyeti, kendilik aidiyeti ve aile aidiyeti alt boyutları ile dinin etkisini hissetme puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir. Katılımcıların yaş durumuna göre aile aidiyeti, kendilik aidiyeti ve aile aidiyeti alt boyutları, dinin etkisini hissetme ve mutluluk puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Medeni durum aile aidiyeti, kendilik aidiyeti ve aile aidiyeti alt boyutları, dinin etkisini hissetme ve mutluluk puan ortalamalarını anlamlı düzeyde etkilemiştir. Katılımcıların eğitim düzeyi ile aile aidiyeti, kendilik aidiyeti ve aile aidiyeti alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Çocuk sahibi olma ile aile aidiyeti, kendilik aidiyeti ve aile aidiyeti alt boyutları, dinin etkisini hissetme ve mutluluk puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Çocuk sayısı aile aidiyeti, kendilik aidiyeti alt boyutu, dinin etkisini hissetme ve mutluluk düzeyleri üzerinde anlamlı farklılıklar göstermiştir. Evlilik süresi aile aidiyeti, kendilik aidiyeti alt boyutu ve dinin etkisini hissetme üzerinde anlamlı farklılıklar sunmuştur. Aile aidiyeti, dinin etkisini hissetme varyansının %14,0'ını açıklamaktadır ve bu etki pozitif yönde anlamlıdır. Aile aidiyeti, mutluluk varyansının %28,5'ini açıklayarak mutluluğu pozitif yönde etkilemektedir. Aile aidiyeti ve dinin etkisini hissetme birlikte mutluluk varyansının %29,6'sını açıklamakta, dinin etkisini hissetme/dindarlık ise aile aidiyeti ile mutluluk arasındaki doğrudan etkiyi azaltarak kısmi aracılık rolü üstlenmektedir.

Anahtar Kelimeler

Din Psikolojisi, Aile Aidiyeti, Mutluluk, Dindarlık, Yetişkin Bireyler.

Atıf Bilgisi

Tosun, Muhammed vd., "Aile Aidiyeti ve Mutlulukta Dindarlığın Aracı Rolü: Yetişkinler Üzerine Bir Çalışma". *Uludağ İlahiyat Dergisi* 33/2 (Aralık 2024), 211-246. <https://doi.org/10.51447/uluid.1540959>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü Article Type	Araştırma Makalesi Research Article
Geliş Tarihi Date of Submission	30 Ağustos 2024 30 August 2024
Kabul Tarihi Date of Acceptance	27 Kasım 2024 27 November 2024
Yayın Tarihi Date of Publication	27 Aralık 2024 27 December 2024
Yayın Sezonu Pub Date Season	Aralık December
DOI	https://doi.org/10.51447/uluid.1540959
Değerlendirme Peer-Review	Ön inceleme: Bir İç Hakem (Editörler Kurulu Üyesi - Yayın Kurulu Üyesi) İçerik inceleme: İki Dış Hakem - Çift Taraflı Körleme Single anonymized Atternal (Editor board member) Double anonymized - Two External
Etik Beyan Ethical Statement	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited
Benzerlik Taraması Plagiarism Checks	Yapıldı - iThenticate Yes - iThenticate
Yazar Katkı Oranları Author Contribution	Yazar 1: %34, Yazar 2: %33, Yazar 3 %33. Author 1: %34, Author 2: %33, Author 3: %33.
Çıkar Çatışması Conflicts of Interest	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. The author(s) has no conflict of interest to declare.
Finansman Grant Support	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır. The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Telif Hakkı & Lisans Copyright & License	Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0
Etik Bildirim Complaints	ilahiyyatdergisi@uludag.edu.tr - https://dergipark.org.tr/tr/pub/uluid

The Mediating Role of Religiosity in Family Belonging and Happiness: A Study on Adults

Muhammed Tosun

Dr., Republic of Türkiye Ministry of National Education, Isparta, Türkiye
m.ikbal87@hotmail.com | <http://orcid.org/0000-0003-2539-7318> | <https://ror.org/00jga9g46>

Selameddin Baysal

Dr., Republic of Türkiye Ministry of Justice, Isparta, Türkiye
byslsdu@gmail.com | <http://orcid.org/0009-0000-9691-5747> | <https://ror.org/03nrbsp64>

Mustafa Gökmen

Dr., Isparta University of Applied Sciences, Vocational School of Technical Sciences, Department of Photography and Videography, Isparta, Türkiye
mustafagokmen@isparta.edu.tr | <http://orcid.org/0000-0001-6712-3759> | <https://ror.org/02hmy9x20>

Abstract

This study examines the relationships between family belonging, happiness, and religiosity levels among adults. A quantitative research method was employed, and the study included 510 participants. The findings indicate significant differences in family belonging, self-belonging, family belonging sub-dimensions, and the sense of religiosity based on participants' gender. Significant differences were also identified in family belonging, self-belonging, family belonging sub-dimensions, sense of religiosity, and happiness scores according to participants' age. Marital status significantly affected family belonging, self-belonging, family belonging sub-dimensions, sense of religiosity, and happiness scores. Additionally, participants' education levels showed significant differences in family belonging, self-belonging, and family belonging sub-dimensions. Significant differences were found between the presence of children and family belonging, self-belonging, family belonging sub-dimensions, sense of religiosity, and happiness scores. The number of children was significantly associated with family belonging, self-belonging, religiosity, and happiness levels. Moreover, the duration of marriage significantly influenced family belonging, self-belonging, and a sense of religiosity. Family belonging explained 14.0% of the variance in the sense of religiosity, indicating a significant positive effect. Family belonging accounted for 28,5% of the variance in happiness, positively affecting happiness. Family belonging and the sense of religiosity together explained 29,6% of the variance in happiness, with the sense of religiosity partially mediating the direct relationship between family belonging and happiness. This partial mediation suggests that religiosity plays a role in moderating the relationship between family belonging and happiness, reducing the direct effect.

Keywords

Psychology of Religion, Family Belonging, Happiness, Religiosity, Adults.

Citation

Tosun, Muhammed vd., "Aile Aidiyeti ve Mutlulukta Dindarlığın Aracı Rolü: Yetişkinler Üzerine Bir Çalışma". *Uludağ İlahiyat Dergisi* 33/2 (December 2024), 211-246. <https://doi.org/10.51447/uluid.1540959>

Giriş

Aidiyet, bir bireyin sosyal çevresinde kabul edildiğini, saygı gördüğünü ve desteklendiğini hissetme derecesi olarak tanımlanan temel bir insan ihtiyacıdır.¹ Bu ihtiyaç aynı zamanda evrensel bir insan özelliği olarak, bireyin güvenlik ve ilişki duygusunu destekleyen ortak bir sosyal anlam inşa eder. Bireyler genellikle başkaları tarafından kabul görmeyi arzular. Kabul görmeme durumu ise olumsuz bilişsel, duyuşsal ve davranışsal sonuçlara yol açabilir. Aidiyet deneyimi, bireye özgü ve son derece kişisel bir olgu olup deneyimin gerçekleştiği bağlama bağlı olarak gelişir. Bir bireyin belirli bir grup tarafından güvende, kabul edilmiş, değer verilmiş ve saygı duyulmuş hissetmesiyle şekillenen bu bağlanma duygusu, kişinin o grupla olan bağlantı kurma derecesini belirler.²

Hayatın anlamı, kimlik, önem ve tatmin duygusu büyük ölçüde grup aidiyeti aracılığıyla elde edilir. Aile, toplum ve geniş sosyal çevrede destek, onaylanma ve anlaşılma ihtiyacı, diğer insanlarla olan ilişkiler aracılığıyla karşılanır. Aileler, arkadaş grupları, sosyal topluluklar, okullar ve iş yerleri gibi gruplara aidiyet, toplumsal bağlamda sağlıklı ve başarılı işleyişi destekleyen birçok önemli faktör üzerinde olumlu etki sağlar.³ Bu bağlamda birey, yaşamı boyunca aile, okul, sınıf, memleket, ülke, yerel topluluk, meslek veya iş yeri gibi çeşitli topluluklara aidiyet geliştirebilir. Ancak aile, bu topluluklar arasında özel bir yere sahiptir. Çünkü bireyin doğduğu, temel sosyal becerileri kazandığı ve erken yaşlarda en yakın ilişkilerini geliştirdiği ilk sosyal kurumdur.⁴ Aile aidiyeti, bireylerin belirli ilişkilerinden ziyade tüm aileyi kapsayan bütünsel bir yapıyı ifade eder.⁵

Aile yapısı içindeki aidiyet, bireylerin hane halkına dâhil olma, anlaşılma, birlikte vakit geçirme ve karşılıklı ilgi görme duygusunu ifade eder.⁶ Aile içinde bir bireyi güçlendirmek, benlik saygısını, sosyal yeterliliğini ve genel iyilik hâlini artırmak aileye olan aidiyet duygusunu pekiştirebilir.⁷ Ailede bireylerin görüşlerine saygı gösterilmesi, dayanışma içinde olunması ve aidiyet duygusunun geliştirilmesi, gelecekte sağlıklı ve umut dolu bireylerin yetişmesine katkı sağlar. Aidiyet duygusu, bireyin uyumlu davranışlarını artırarak aile biriminin genel bütünlüğünü ve işleyişini olumlu yönde etkiler. Böyle bir aile ortamında ye-

¹ Carol Goodenow, "The Psychological Sense of School Membership Among Adolescents: Scale Development and Educational Correlates", *Psychology in the Schools* 301/1 (1993), 80.

² Monique G. Sedgwick - Olive Yonge, "'We're It', 'We're a Team', 'We're Family' Means a Sense of Belonging", *Rural and Remote Health* 8/3 (2008), 3.

³ Kelly-Ann Allen, *The Psychology of Belonging* (Routledge: Taylor and Francis Group, 2020), 1.

⁴ Hüsnünur Aslantürk - Aliye Mavili, "The Sense of Family Belonging in University Students from a Single-Parent Family Compared with Those from a Two-Biological-Parent Family", *Current Psychology* 39/6 (2020), 2026.

⁵ Valarie King vd., "Parent-Adolescent Closeness, Family Belonging, and Adolescent Well-Being Across Family Structures", *Journal of Family Issues* 39/7 (2018), 2009.

⁶ Zoë Rejaän vd., "The Role of Sense of Belonging and Family Structure in Adolescent Adjustment", *Journal of Research on Adolescence* 32/4 (2022), 1355-1368.

⁷ Yafit Sulimani-Aidan vd., "Future Expectations of Adolescents: The Role of Mentoring, Family Engagement, and Sense of Belonging", *Youth & Society* 53/6 (2021), 1006-1020.

tişen bireylerin, olumsuz davranışlar geliştirme olasılığı daha düşük olur. Aile içinde mutluluk, üzüntü ve çatışma gibi duyguların paylaşılması, birlikte yaşamanın doğal bir parçası olup, aile içindeki dayanışmayı pekiştirir.⁸ Aslantürk ve arkadaşlarının⁹ araştırmasına göre aileleriyle kaliteli zaman geçiren, aile içi iletişimde duygularını ifade edebilen ve ailesi tarafından anlaşıldığını hisseden gençlerin aile aidiyet duyguları, diğer gençlere kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisine göre sevgi ve aidiyet ihtiyacı, fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçları karşılandıktan sonra ortaya çıkar. Bu da söz konusu ihtiyaçların insan yaşamında kritik bir rol oynadığına işaret etmektedir. Maslow, aidiyet ihtiyacının karşılanamamasının uyumsuzluk ve duygusal sıkıntıya yol açacağını, bu durumun da bireylerin enerjilerini daha yüksek düzeyde düşünsel süreçler yerine bu eksikliği gidermeye yönlendireceğini savunur.¹⁰ Fromm¹¹ ise mutluluğun, bireyin varoluşsal sorunlarına bir çözüm bulduğunun göstergesi olduğunu belirtir. Bu çözüm, bireyin potansiyelini üretken bir şekilde geliştirerek, hem dünya ile bütünleşmesi hem de öz benliğini koruması anlamına gelir. Maslow ve Fromm'un bu görüşleri, temel ihtiyaçların karşılanmasının hem aidiyet duygusunu hem de mutluluğu sağlama sürecinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Mutluluğun duygusal boyutunu oluşturan pozitif duygular arasında sevinç, neşe, heyecan, umut, güven ve cesaret yer alırken; öfke, nefret, kaygı, korku, umutsuzluk ve üzüntü ise negatif duygulara örnek olarak gösterilebilir.¹² Bu bağlamda aile aidiyeti, bireyde pozitif duyguların ortaya çıkmasına katkı sağlayabilir. Nitekim aile içinde hissedilen aidiyet duygusu, güven ve sevinç gibi olumlu duyguları besleyerek bireyin genel mutluluk seviyesini artırabilir. Ayrıca güçlü bir aile aidiyeti, bireyin olumsuz duygularla başa çıkma yeteneğini de destekleyebilir. Bu da aile aidiyetinin mutluluk üzerindeki koruyucu etkisini vurgular. Wilson mutlu bireyi genel olarak genç, sağlıklı, iyi eğitilmiş, gelir seviyesi yüksek, dışa dönük, iyimser, düşük stres düzeyine sahip, dindar, yüksek benlik saygısına sahip, yüksek iş ahlakı olan, mütevazı beklentilere sahip, her iki cinsiyetten ve farklı zekâ düzeylerine sahip evli bir kişi olarak tanımlamaktadır.¹³ Bu açıdan mutluluk, hem bir özellik hem de bir durum olarak değerlendirilebilir. Özellik olarak mutluluk, bireyin belirli duygusal durumları deneyimleme eğilimini ifade eder. Bu nedenle mutluluğun bir yönü kişilikten kaynaklansa da yaşam koşulları da bu duygunun oluşumunda önemli bir rol oynar.¹⁴ Aile aidiyeti, kişilikten kaynaklanan mutluluk eğilimlerini destekleyerek duygusal istikrar sağlayabilir ve olumlu yaşam koşulları oluşturarak bireyin mutluluğunu pekiştirebilir.

⁸ Aliye Mavili vd., "Translated Article: Family Belonging Scale: A Study on Scale Development", *Current Psychology* (2021), 2.

⁹ Hüsnünur Aslantürk vd., "Üniversite Öğrencilerinin Aile Aidiyetinin Aile İlişkileri Açısından İncelenmesi", *Toplum ve Sosyal Hizmet* 31/4 (2020), 1592.

¹⁰ Allen, *The Psychology of Belonging*, 10-11.

¹¹ Erich Fromm, *Erdem ve Mutluluk*, çev. Ayda Yörükan (Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1994), 220.

¹² Fatma Sapmaz - Tayfun Doğan, "Mutluluk ve Yaşam Doyumunun Yordayıcısı Olarak İyimserlik", *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 8/3 (2012), 63-64.

¹³ Warner R. Wilson, "Correlates of Avowed Happiness", *Psychological Bulletin* 67/4 (1967), 294 akt. Ed Diener, "Subjective Well-Being", *Psychological Bulletin* 95/3 (1984), 542.

¹⁴ Diener, "Subjective Well-Being", 551.

Birçok insan için aile ilişkileri, biyolojik, psikolojik ve sosyal süreçlerin ötesinde bir anlam taşır. Bu bireyler, aile bağlarının doğrudan manevi bir boyuta uzandığına inanır. İnsanlar genellikle aile ilişkilerini kutsal olarak kabul eder. Dinî gelenekler, “iyi” bir aile üyesinin nasıl olması gerektiği konusunda çeşitli normatif ifadeler sunarken, pek çok dinde ortak bir tema öne çıkar. Bu tema, bireylerin aile ilişkilerine katılım yoluyla manevi duygularını besleyebileceği veya manevi anlamlarını derinleştirebileceğidir.¹⁵ Bu bağlamda din, dindarlık ve maneviyat gibi unsurlar, aile aidiyetinin ve ilişkilerinin güçlenmesinde önemli rol oynar ve bireylerin aile içindeki ilişkilerini ve aidiyet duygularını derinleştirebilir.

Din kavramının tanımındaki çeşitlilik, dindarlık kavramı için de sıklıkla geçerlidir.¹⁶ Dindarlık bireyler, kültürler ve mensup olunan dinin öğretileri doğrultusunda farklı anlamlar taşıyabilir. Bu nedenle bir Hristiyanın dindarlık anlayışı ile bir Müslümanın dindarlık anlayışı farklılık gösterebilir ve aynı dine mensup bireylerin dindarlık alguları ile dini yaşama biçimleri arasında da belirli benzerlikler veya farklılıklar ortaya çıkabilir.¹⁷

Emmons ve Paloutzian¹⁸ dindarlığı, bireyin sahip olduğu bir özellik olarak tanımlamış ve bunun zaman içinde değişmeyen, çeşitli durumlarda kendini gösteren bir inanç ve anlam sistemi olduğunu belirtmiştir. Okumuş¹⁹ ise dindarlığı, bireyin inanç ve eylem temeline dayanan dinî tutum, deneyim ve davranışların toplamı olarak tanımlamıştır. Bu tanım, bireyin dinî yaşantısını belirleyen bir yaşam biçimi olarak değerlendirilir ve kişinin inandığı dinin emir ve yasaklarına uygun bir yaşam sürmesini içerir. Dindarlık; inanç, bilgi, deneyim, ibadet, etki ve organizasyon gibi çeşitli boyutları kapsayan bir olgu olarak ifade edilmiştir.²⁰

Dindarlık, göreceli bir kavram olup din ve dinî davranışların tanımlamalarından ayrı düşünülemez. Genellikle kişisel bir deneyim olarak değerlendirilen dindarlık, kişinin inanç sistemi ve bu sistem doğrultusunda sergilediği davranışlarla şekillenir.²¹ Dindarlık, belirli bir dinî geleneğin sınırları içinde şekillenen dinî pratikler ve inançlar olarak tanımlanabilir. Bu kavram, belirlenmiş ibadet şekillerinin zamanında ve usulüne uygun olarak yerine getirilmesini, ibadethanelere düzenli olarak katılımı, kurumsal dinî organizasyonlara dâhil olmayı ve kutsal metinlerden alınan duaların okunmasını içerir. Dinin bu şekilde belirli bir gelenek doğrultusunda dışı vurulması, dindarlık olarak nitelendirilebilir. Dindarlık, kurumsal ve geleneksel dine bireysel olarak bağlanmayı içerir ve bu bağlanma, belirli bir düzeyde maneviyatı da içinde barındırır.²²

¹⁵ Annette Mahoney vd., “Religion and the Sanctification of Family Relationships”, *Review of Religious Research* 44/3 (2003), 222.

¹⁶ Necdet Subaşı, “Türk(iye) Dindarlığı: Yeni Tipolojiler”, *İslamiyat Dergisi* 5/4 (2002), 19.

¹⁷ Veysel Uysal, *Türkiye’de Dindarlık ve Kadın* (İstanbul: Dem Yayınları, 2006), 74.

¹⁸ Robert A. Emmons - Raymond F. Paloutzian, “The Psychology of Religion”, *Annual Review of Psychology* 54/1 (2003), 386.

¹⁹ Ejder Okumuş, *Gösterişçi Dindarlık* (İstanbul: Ark Kitapları, 2005), 38.

²⁰ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008), 73-74.

²¹ Abdurrahman Kurt, “Dindarlığı Etkileyen Faktörler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2009), 2.

²² Asım Yapıcı, “Cinsiyete Göre Farklılaşan Dindarlıklar ve Kadınlarda Dinsel Yaşamın Farklı Görüntüleri”, *Dini Araştırmalar* 19/49 (2016), 134-135.

Dindarlığın aile işleyişi üzerinde olumlu ya da olumsuz etkilerinin kesin bir şekilde ortaya konulması zor olmakla birlikte literatürdeki çalışmaların yaygınlığı dindarlık ile evlilik ve aile ilişkileri arasında genellikle pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir.²³ Dolayısıyla aile ilişkilerinin manevi bir boyut taşıdığına olan inanç, dindarlık ve aile aidiyeti arasında güçlü bir bağ kurulmasına zemin hazırlar. Dindarlık, bireylerin aile ilişkilerini sadece biyolojik ve sosyal bağlar olarak değil, aynı zamanda kutsal bir sorumluluk ve manevi bir görev olarak görmelerine neden olabilir. Bu perspektif, aile üyeleri arasında derin bir bağlılık ve aidiyet duygusu geliştirilmesine katkıda bulunur. Dindar bireyler, aile yapısını manevi değerler üzerine inşa ederek bu değerlerin aile içindeki tüm ilişkilerde öncelikli hâle gelmesini sağlar. Bu durum, aile aidiyetini güçlendirir, aile içi mutluluğu artırır ve aile üyeleri arasında daha derin ve anlamlı bağların kurulmasına katkıda bulunur.

1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırma temel olarak yetişkinlerin aile aidiyeti, mutluluk ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişki ve etkileşimi konu edinmektedir. Çalışmanın temel amacı şu sorulara cevap aramaktır: Yetişkinlerin aile aidiyet düzeyleri nedir? Yetişkinlerin mutluluk düzeyleri nedir? Yetişkinlerin dindarlık düzeyleri nedir? Yetişkinlerin aile aidiyeti ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkide dindarlığın aracı rolü -yani ilişkiyi artırıcı ya da azaltıcı rolü- var mıdır? Bu bağlamda çalışma, dindarlığın aile aidiyeti ve mutluluk üzerindeki etkisini belirlemeyi ve bu yolla literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

2. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmaya ait hipotezler şu şekildedir:

(H₁)- Katılımcıların aile aidiyeti düzeyleri, demografik değişkenlere göre farklılık gösterir.

(H₂)- Katılımcıların dinin etkisini hissetme düzeyleri, demografik değişkenlere göre farklılık gösterir.

(H₃)- Katılımcıların mutluluk düzeyleri, demografik değişkenlere göre farklılık gösterir.

(H₄)- Katılımcıların aile aidiyeti düzeyi ile mutluluk düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır.

(H₅)- Katılımcıların aile aidiyeti düzeyleri ile dinin etkisini hissetme düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır.

(H₆)- Katılımcıların dinin etkisini hissetme düzeyleri ile mutluluk düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır.

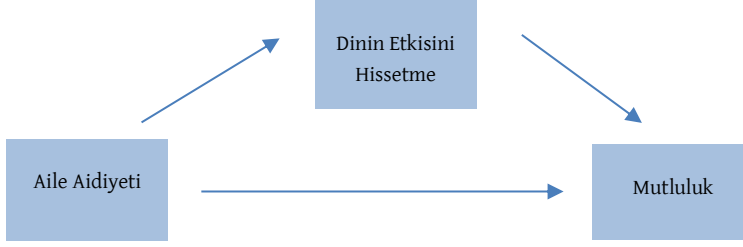
(H₇)- Aile aidiyeti ile mutluluk arasındaki ilişkide dinin etkisini hissetmenin/dindarlığın aracılık rolü vardır.

²³ Melike İlerisoy - Ali Ulvi Mehmedoğlu, "Din Psikolojisi ve Aile Çalışmaları", *Türk Din Psikolojisi Dergisi* 4 (2021), 73.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmanın teorik incelemeleri ve belirlenen değişkenlerle ilgili hipotezler doğrultusunda oluşturulan araştırma modeli, Şekil 1’de sunulmaktadır.

Şekil 1: Araştırmanın Modeli: Katılımcıların Aile Aidiyetlerinin Mutlulukları Üzerindeki Etkisinde Dinin Etkisini Hissetmenin Aracılık Rolü Modeli

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada konu, amaç ve probleme uygun olarak seçilen ölçme araçlarının bir araya getirilmesiyle oluşturulan anket formu kullanılmıştır.

3.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada, cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, çocuk sahibi olma, çocuk sayısı ve evlilik süresi gibi demografik değişkenleri belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından düzenlenmiş bir kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.2.2. Aile Aidiyeti Ölçeği

Mavili ve arkadaşları²⁴ tarafından geliştirilen bu ölçme aracı, bireylerin ailelerine duydukları aidiyeti belirlemek amacıyla tasarlanmıştır. Ölçekte toplam 17 madde bulunmaktadır, bunların 13’ü olumlu, 4’ü ise olumsuz ifadelerdir. Beşli Likert ölçeği formatında düzenlenen bu ölçekte, katılımcılardan belirtilen düşünceye “tamamen katılıyorum (5)” ile “tamamen katılmıyorum (1)” arasında değişen beş derecede görüş bildirmeleri istenmektedir. Ölçekteki 5, 7, 9 ve 12. maddeler olumsuz ifadeler olup, bu maddeler ters yönde hesaplanmaktadır. Ters çevirme işlemi tamamlandıktan sonra, 1, 3, 4, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14,

²⁴ Aliye Mavili vd., “Aile Aidiyeti Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 33 (2014), 29-45.

15 ve 17. maddelerin toplamı “kendilik aidiyeti alt boyutunu” ölçerken, 2, 5, 8, 9 ve 16. maddelerin toplamı “aile aidiyeti alt boyutunu” ölçmektedir. Her iki alt boyutun toplamı ise “aile aidiyeti toplam puanını” vermektedir ve puan arttıkça aile aidiyeti düzeyi de artmaktadır. Temel bileşenler analizinden önce, verilerin faktör analizine uygunluğunu değerlendirmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testi uygulanmıştır. Sonuçlara göre, KMO değeri 0,96 ve Bartlett Küresellik testi ki-kare değeri 16943,875 ($p < 0,001$) olarak anlamlı bulunmuştur. Yapılan faktör analizi ve varimaks döndürme sonucunda, ölçeğin toplam varyansın %60’ını açıklayan iki faktörlü (aile aidiyeti ve kendilik aidiyeti) bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) ise 0,94 olarak hesaplanmıştır. Araştırmamızda ise ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,886 olarak tespit edilmiştir.

3.2.3. Mutluluk Ölçeği

Demirci ve Ekşi²⁵ tarafından geliştirilen Mutluluk Ölçeğinin yapı geçerliliği, yapılan açımlayıcı faktör analiziyle değerlendirilmiştir. Bu analiz sonucunda, ölçeğin öz değeri 3,248 olan ve toplam varyansın %54,129’unu açıklayan, 6 maddeden oluşan tek boyutlu bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Ölçekteki maddelerin faktör yükleri ,59 ile ,78 arasında değişmektedir. 450 katılımcıdan oluşan birinci örneklem grubunda, Mutluluk Ölçeğinin tek boyutlu yapısını değerlendirmek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizinde elde edilen uyum indeks değerleri şu şekildedir: $\chi^2(9, N=450) = 28,42, p < ,001; CFI = ,99; NFI = ,98; NNFI = ,98; SRMR = ,029; RMSEA = ,069$. Bu analizde ölçeğin faktör yükleri ,50 ile ,77 arasında değişmektedir. İkinci örneklem grubunu oluşturan 450 katılımcı üzerinde yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ise; $\chi^2(9, N=450) = 23,83, p < ,001; CFI = ,99; NFI = ,98; NNFI = ,98; SRMR = ,029; RMSEA = ,061$ olarak bulunmuş, faktör yükleri ise ,49 ile ,73 arasında değişmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ,83 olarak hesaplanmış, üç hafta arayla 62 katılımcıya yeniden uygulanması sonucu elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise ,73 olarak bulunmuştur. Ölçekteki maddelerin düzeltilmiş madde toplam puan korelasyonları ,45 ile ,65 arasında değişiklik göstermektedir. Araştırmamızda ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) 0,871 olarak tespit edilmiştir.

3.2.4. Dinin Etkisini Hissetme Ölçeği

Günlük yaşamda dinî inançların bireylerin davranışlarını biçimlendirmesi, dindarlığın önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle çalışmada katılımcıların dindarlık düzeylerini değerlendirmek amacıyla Yapıcı’nın²⁶ geliştirdiği ve Stark ile Glock’un dindarlığın boyutları arasında yer alan “etki ve sonuç” (effect/consequence) boyutunu dikkate alarak oluşturduğu ölçek kullanılmıştır. Bu ölçek, 17 maddeden oluşan likert tipi bir ölçme aracıdır. Yapıcı, ölçeğin Cronbach alfa katsayısını 0,95 olarak tespit etmiş

²⁵ İbrahim Demirci - Halil Ekşi, “Keep Calm and Be Happy: A Mixed-Method Study from Character Strengths to Well-Being”, *Educational Sciences: Theory & Practice* 18/2 (2018), 303-354.

²⁶ Asım Yapıcı, “Yeni Bir Dindarlık Ölçeği ve Üniversiteli Gençlerin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyi: Çukurova Üniversitesi Örneği”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/1 (2006), 66-116.

ve ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu ifade etmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 68, en düşük puan ise 17'dir. Puan aralığı 51 olup, alınabilecek ortalama puan 42.30 olarak belirlenmiştir. Standart sapma ise 12,79'dur. Bu bağlamda, ortalama puanın üzerinde puan alan bireylerin dinin etkisini daha yoğun bir şekilde hissetme eğiliminde oldukları varsayılmaktadır. Araştırmamızda ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) 0,933 olarak tespit edilmiştir.

3.3. Çalışmanın Çalışma Grubu

Bu araştırmada yetişkinlerin aile aidiyeti, mutluluk ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişki ve etkileşim incelenmiş olup, katılımcı grubunu Isparta ilinde yaşayan gönüllü 510 yetişkin birey oluşturmaktadır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Verilerin toplanması Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 14.05.2024 tarih, 193 nolu toplantı ve 5 nolu karar sayısı sonrasında yapılmıştır. Veriler, katılımcılardan gönüllülük esasına dayanarak, Kişisel Bilgi Formu, Aile Aidiyeti Ölçeği, Mutluluk Ölçeği ve Dinin Etkisini Hissetme Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

3.5. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Yönelik Verdiği Cevapların Dağılımı

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin verdikleri yanıtların frekans bilgileri analiz edilerek aşağıda sunulan başlıklar altında incelenmiştir. Bu kapsamda, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine dair frekans ve yüzde bilgileri Tablo 1'de detaylı olarak sunulmuştur.

Tablo 1'de görüldüğü üzere katılımcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında, 280'i (%54,9) kadın ve 230'u (%45,1) erkektir. Yaş gruplarına göre dağılım incelendiğinde, katılımcıların 60'ı (%11,8) 18-24 yaş aralığında, 119'u (%23,3) 25-34 yaş aralığında, 155'i (%30,4) 35-44 yaş aralığında, 116'sı (%22,7) 45-54 yaş aralığında ve 60'ı (%11,8) 55 yaş üstündedir. Medeni durumlarına göre, 103'ü (%20,2) bekar, 374'ü (%73,3) evli ve 33'ü (%6,5) boşanmış olarak belirlenmiştir. Eğitim düzeyi açısından katılımcıların 43'ü (%8,4) ilkokul/ortaokul mezunu, 133'ü (%26,1) lise mezunu, 206'sı (%40,4) lisans mezunu ve 87'si (%17,1) lisansüstü mezunu olarak dağılım göstermektedir. Katılımcıların 366'sının (%71,8) çocuğu olduğu belirlenmiştir; bunlardan 81'i (%22,1) 1 çocuğa, 157'si (%42,9) 2 çocuğa ve 128'i (%35,0) 3 çocuk ve üstüne sahiptir. Evlilik süresi dağılımına bakıldığında, evli katılımcılardan 85'i (%20,9) 1-5 yıl, 76'sı (%18,7) 6-10 yıl, 58'i (%14,3) 11-15 yıl, 64'ü (%15,7) 16-20 yıl, 44'ü (%10,8) 21-25 yıl ve 80'i (%19,7) 26 yıl ve üzeri evli olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Kişisel Özelliklerine Göre Dağılımları

Kişisel Özellikler	Alt Kategori	n	%
Cinsiyet	Kadın	280	54,9
	Erkek	230	45,1
Yaş	18-24	60	11,8
	25-34	119	23,3
	35-44	155	30,4
	45-54	116	22,7
	55+	60	11,8
Medeni Durum	Bekar	103	20,2
	Evli	374	73,3
	Boşanmış	33	6,5
Eğitim Düzeyi	İlkokul/Ortaokul	43	8,4
	Lise	133	26,1
	Önlisans	41	8,0
	Lisans	206	40,4
	Lisansüstü	87	17,1
Çocuk Sahibi Olma	Evet	366	71,8
	Hayır	144	28,2
Çocuk Sayısı	1 çocuk	81	22,1
	2 çocuk	157	42,9
	3 çocuk ve üstü	128	35,0
	Toplam	366	100,0
	Evlilik Süresi	1-5	85
6-10		76	18,7
11-15		58	14,3
16-20		64	15,7
21-25		44	10,8
26+		80	19,7
	Toplam	407	100,0

3.6. Verilerin Analizi

Tüm istatistiksel analizler IBM SPSS 25.0 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, değişkenlerin ortalama ve standart sapma gibi betimleyici istatistikleri incelenmiştir.

Dinin Etkisini Hissetme, Mutluluk ve Aile Aidyeti Ölçeği ile alt boyutlarının çarpıklık ve basıklık katsayılarının istenen değerler arasında olması nedeniyle, analizlerde bağımsız ör-

neklemler t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Pearson Korelasyon Analizi ve Regresyon Analizi teknikleri kullanılmıştır. Parametrik testlerin sonuçlarına göre grup farklarını belirlemek için Post Hoc testi yapılmıştır. Anlamli farkların hangi grup veya gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla TUKEY HSD testi uygulanmış ve anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak sınıanmıştır. Ayrıca, Dinin Etkisini Hissetme, Mutluluk ve Aile Aidiyeti Ölçeği ile alt boyutları arasındaki anlamlı ilişkileri tespit etmek için Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Katılımcıların aile aidiyeti ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkide dindarlığın aracı rolünü belirlemek amacıyla Regresyon Analizi yapılmıştır. Tüm analizlerde istatistiki anlamlılık $p<0,05$ seviyesinde değerlendirilmiştir.

4. Bulgular

Bu bölümde, araştırma soruları ve hipotezleri doğrultusunda gerçekleştirilen analizlerin sonuçları detaylı bir şekilde sunulmuştur. Yapılan analizler, katılımcıların aile aidiyeti, mutluluk ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkileri ortaya koymuş ve bu değişkenler arasındaki etkileşimleri anlamak için çeşitli istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, hipotezlerin test edilmesine ve araştırma sorularının yanıtlanmasına katkıda bulunmuş, böylece çalışmanın temel amaçlarına ulaşılmıştır. Verilerin analizi, ölçeklerin güvenilirliğini ve geçerliliğini teyit etmiş, sonuçların yorumlanması ise bu değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkilerini ve bu ilişkilerin dinamiklerini ortaya koymuştur.

4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Aile Aidiyeti ve Alt Boyutları ile Dinin Etkisini Hissetme ve Mutluluk Puanlarına İlişkin Bulgular

Tablo 2: Aile Aidiyeti, Dinin Etkisini Hissetme ve Mutluluk Toplam Puanlarının Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Farklaşmasını Gösteren Bağımsız Örneklem Grubu T Testi ve Anova Sonuçları

Değişkenler	Aile Aidiyeti		Aile Aidiyeti		Dinin Etkisini Hissetme	Mutluluk
	N	X±SS	X±SS	X±SS	X±SS	X±SS
Cinsiyet						
Kadın	280	64,87±11,74	48,00±9,17	16,87±3,36	66,96±15,50	22,41±4,55
Erkek	230	67,96±10,15	50,02±8,03	17,94±2,88	70,88±13,80	22,94±4,76
Test / p		-3,141/,002	-2,620/,009	-3,805/,000	-2,983/,003	-1,290/,198
Yaş						
18-24 ^a	60	57,45±12,55	42,20±10,25	15,25±3,17	60,87±15,11	20,78±5,29
25-34 ^b	119	66,01±11,29	48,69±8,76	17,32±3,31	67,37±14,01	22,27±4,59
35-44 ^c	155	68,47±9,94	50,53±7,83	17,94±2,84	69,70±15,37	23,18±4,50
45-54 ^d	116	67,38±9,89	49,91±7,53	17,47±3,25	71,01±14,33	22,92±4,62
55+ ^e	60	67,73±10,69	49,95±8,45	17,78±2,99	72,35±13,32	23,38±4,04
Test / p		12,496/,000	11,743/,000	8,615/,000	6,443/,000	3,677/,006
**G.farkı		b,c,d,e>a	b,c,d,e>a	b,c,d,e>a	b,c,d,e>a	c,d,e>a

Medeni Durum						
Bekar	103	60,97±12,05	44,96±9,67	16,01±3,27	61,28±16,75	21,34±5,56
Evli	374	68,64±9,84	50,80±7,49	17,83±3,03	71,68±13,28	23,24±4,30
Boşanmış	33	55,91±10,93	39,79±9,00	16,12±3,29	58,55±13,42	20,06±3,61
Test / p		39,504/, 000	43,710/, 000	16,729/, 000	31,338/, 000	12,815/, 000
**G.farkı		b>a>c	b>a>c	b>a	b>a,c	b>a,c
Eğitim Düzeyi						
İlkokul/Or-taokul ^a	43	60,60±11,75	44,21±9,45	16,40±3,45	68,40±14,71	21,72±4,86
Lise ^b	133	64,28±11,54	47,60±9,08	16,68±3,13	68,11±15,01	22,79±5,18
Önlisans ^c	41	62,98±11,93	46,12±9,54	16,85±3,03	68,12±13,30	22,24±4,37
Lisans ^d	206	68,85±9,80	50,98±7,26	17,87±3,18	70,22±14,19	22,58±4,51
Lisansüstü ^e	87	67,53±11,12	49,66±9,15	17,87±3,00	66,59±16,86	23,26±4,07
Test / p /		8,207/, 000	8,446/, 000	4,764/, 001	1,048/,382	,931/,446
**G.farkı		d>a; e>a,b,c	d>a; e>a,b,c	d,e>b		
Çocuk Sahibi Olma						
Evet	366	67,82±10,26	50,04±8,01	17,78±3,03	71,13±13,49	23,02±4,26
Hayır	144	62,31±12,31	46,03±9,78	16,28±3,36	62,62±16,44	21,72±5,42
Test / p		5,146/, 000	4,771/, 000	4,873/, 000	6,017/, 000	2,852/, 005
Çocuk Sayısı						
1 çocuk	81	66,20±11,70	48,54±9,34	17,65±3,05	64,79±16,59	22,07±4,21
2 çocuk	157	69,51±9,19	51,51±7,04	18,00±2,95	72,15±12,63	23,55±3,93
3 çocuk üstü	128	66,77±10,33	49,20±7,97	17,58±3,11	73,90±10,91	22,95±4,58
Test / p		3,864/, 022	4,875/, 008	,768/,465	12,870/, 000	3,294/, 038
**G.farkı		b>a,c	b>a,c		b,c>a	b>a
Evlilik Süresi						
1-5 ^a	85	64,66±13,21	47,42±10,53	17,24±3,43	65,96±14,60	22,07±4,81
6-10 ^b	76	68,04±9,73	50,26±7,58	17,78±2,82	67,92±14,84	23,17±4,17
11-15 ^c	58	67,88±11,09	50,29±8,27	17,59±3,29	72,29±12,40	23,03±4,39
16-20 ^d	64	67,52±9,19	49,64±7,19	17,88±3,09	72,95±12,45	23,08±3,64
21-25 ^e	44	67,68±8,85	50,48±6,67	17,20±3,12	73,45±10,81	23,36±3,96
26 yıl ve	80	70,15±8,79	51,85±6,77	18,30±2,73	73,45±13,74	23,45±4,59
Test / p		2,348/, 040	2,632/, 023	1,287/,269	4,291/, 001	1,046/,390
**G.farkı		f>a	f>a		d,e,f>a	
Toplam		66,26±11,15	48,91±8,72	17,35±3,19	68,73±14,87	22,65±4,65

* İki grup karşılaştırmalarında “Bağımsız Örneklem T Test” üç ve üzeri grup karşılaştırmalarında “ANOVA” ve gruplar arası fark için “Post Hoc” kullanılmıştır. **Grup Farkı

Tablo 2'ye göre katılımcıların cinsiyeti ile Aile Aidiyeti ($t=-3,141, p<0,05$), Kendilik Aidiyeti alt boyutu ($t=-2,620, p<0,05$), Aile Aidiyeti alt boyutu ($t=-3,805, p<0,05$) ve Dinin Etkisini Hissetme ($t=-2,983, p<0,05$) puan ortalaması arasında anlamlı farklılıklar saptanırken, Mutluluk ($p>0,05$) puan ortalaması ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Erkek katılımcıların dinin etkisini hissetme, aile aidiyeti, kendilik aidiyeti ve aile aidiyeti alt boyutlarındaki puan ortalamaları, kadınlardan anlamlı olarak yüksektir. Bu bulgu, erkek ve kadınlar arasında dindarlık ile aile aidiyeti düzeylerinde farklılıklar bulunduğunu, ancak mutluluk düzeylerinde bir farklılık olmadığını göstermektedir.

Katılımcıların yaş durumu ile Aile Aidiyeti ($F=12,496, p<0,05$), Kendilik Aidiyeti alt boyutu ($F=11,743, p<0,05$), Aile Aidiyeti alt boyutu ($F=8,615, p<0,05$), Dinin Etkisini Hissetme ($F=6,443, p<0,05$) ve Mutluluk ($F=3,677, p<0,05$) puan ortalaması arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Yaş aralığı 18-54 olan katılımcıların aile aidiyeti, kendilik aidiyeti, aile aidiyeti alt boyutları ve dinin etkisini hissetme ortalamaları, yaş aralığı 18-24 olanlara göre daha yüksektir. Ayrıca, 35-54 yaş grubundakilerin mutluluk ortalamaları da 18-24 yaş grubuna kıyasla daha yüksektir.

Katılımcıların medeni durumu ile Aile Aidiyeti ($F=39,504, p<0,05$), Kendilik Aidiyeti alt boyutu ($F=43,710, p<0,05$), Aile Aidiyeti alt boyutu ($F=16,729, p<0,05$), Dinin Etkisini Hissetme ($F=31,338, p<0,05$) ve Mutluluk ($F=12,815, p<0,05$) puan ortalaması arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Evli katılımcıların dinin etkisini hissetme, aile aidiyeti, kendilik aidiyeti alt boyutu ve mutluluk puan ortalamaları, bekar ve boşanmış katılımcılardan anlamlı şekilde yüksektir. Ayrıca, evli katılımcıların aile aidiyeti alt boyutu puan ortalamaları bekarlardan daha yüksek bulunmuştur. Bekar katılımcıların ise aile aidiyeti ve kendilik aidiyeti alt boyutu puan ortalamaları boşanmış katılımcılardan daha yüksektir.

Katılımcıların eğitim düzeyi ile Aile Aidiyeti ($F=8,207, p<0,05$), Kendilik Aidiyeti alt boyutu ($F=8,446, p<0,05$) ve Aile Aidiyeti alt boyutu ($F=4,764, p<0,05$) arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Ancak Dinin Etkisini Hissetme ($p>0,05$) ve Mutluluk ($p>0,05$) puan ortalaması arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Lisans mezunu katılımcıların aile aidiyeti ve kendilik aidiyeti alt boyutu puan ortalamaları, ilkokul/ortaokul mezunlarından anlamlı şekilde yüksektir. Lisansüstü mezunlarının ise aile aidiyeti ve kendilik aidiyeti alt boyutu puanları, ilkokul/ortaokul, lise ve ön lisans mezunlarından daha yüksektir. Ayrıca, lisans ve lisansüstü mezunlarının aile aidiyeti alt boyutu puan ortalamaları, ön lisans mezunlarından anlamlı derecede yüksektir.

Katılımcıların çocuk sahibi olma ile Aile Aidiyeti ($t=5,146, p<0,05$), Kendilik Aidiyeti alt boyutu ($t=4,771, p<0,05$), Aile aidiyeti alt boyutu ($t=4,873, p<0,05$), Dinin Etkisini Hissetme ($t=6,017, p<0,05$) ve Mutluluk ($t=2,852, p<0,05$) puan ortalaması arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Çocuğu olan katılımcıların dinin etkisini hissetme, aile aidiyeti, kendilik aidiyeti alt boyutu, aile aidiyeti alt boyutu ve mutluluk puan ortalamasının çocuğu olmayan katılımcılardan anlamlı şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların çocuk sayısı ile Aile Aidiyeti ($F=3,864, p<0,05$), Kendilik Aidiyeti alt boyutu ($F=4,875, p<0,05$), Dinin Etkisini Hissetme ($F=12,870, p<0,05$) ve Mutluluk ($F=3,294, p<0,05$) arasında anlamlı farklılıklar saptanırken, Aile Aidiyeti alt boyutu ($p>0,05$) puan ortalaması arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. İki çocuğu olan katılımcıların aile aidiyeti ve

kendilik aidiyeti alt boyutu puan ortalamaları, bir ile üç ve üzeri çocuğu olanlardan anlamlı şekilde yüksektir. Ayrıca, iki ve üç veya daha fazla çocuğu olanların dinin etkisini hissetme puanları, bir çocuğu olanlardan daha yüksektir. İki çocuğu olan katılımcıların mutluluk puanları da bir çocuğu olanlara göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Katılımcıların evlilik süresi ile Aile Aidiyeti ($F=2,348$, $p<0,05$), Kendilik Aidiyeti alt boyutu ($F=2,632$, $p<0,05$) ve Dinin Etkisini Hissetme ($F=4,291$, $p<0,05$) arasında anlamlı farklılıklar saptanırken, Aile Aidiyeti alt boyutu ($p>0,05$) ve Mutluluk ($p>0,05$) puan ortalaması arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Evlilik süresi 16-20 yıl olan katılımcıların aile aidiyeti ve kendilik aidiyeti alt boyutu puan ortalamaları, evlilik süresi 1-5 yıl olanlardan anlamlı şekilde yüksektir. Ayrıca, evlilik süresi 16 yıl ve üzeri olanların dinin etkisini hissetme puanları, 1-5 yıl olanlara göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Araştırmaya dâhil olan katılımcıların yanıtlarına göre Aile Aidiyeti Ölçeği yanıtlarının ortalama puanı ($\bar{X}=66,26$), Kendilik Aidiyeti alt boyutu yanıtlarının ortalama puanı ($\bar{X}=48,91$) ve Aile Aidiyeti alt boyutu yanıtlarının ortalama puanı ($\bar{X}=17,35$) olarak belirlenmiştir. Dinin Etkisini Hissetme Ölçeği yanıtlarının ortalama puanı ($\bar{X}=68,73$) ve Mutluluk Ölçeği yanıtlarının ortalama puanı ise ($\bar{X}=22,65$) olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda katılımcıların dinin etkisini hissetme, aile aidiyeti, kendilik aidiyeti ve mutluluk düzeylerinin genel olarak yüksek olduğu söylenebilir.

4.2. Katılımcıların Aile Aidiyeti, Dinin Etkisini Hissetme ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Bu bölümde katılımcıların aile aidiyeti, dinin etkisini hissetme ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkiler parametrik test yöntemlerinden Pearson Korelasyon Analizi kullanılarak incelenmiştir. İstatistiksel anlamlılık $p<0,05$ seviyesinde değerlendirilmiştir.

Tablo 3: Değişkenler Arasındaki İlişki (Pearson Korelasyon Analizi)

		Aile Aidiyeti	Dinin Etkisini Hissetme	Mutluluk
1. Aile Aidiyeti	r	1	,374**	,534**
	p		,000	,000
2. Dinin Etkisini Hissetme	r		1	,297**
	p			,000
3. Mutluluk	r			1
	p			

Tablo 3'deki Pearson Korelasyon testi sonuçlarına göre:

Aile Aidiyeti ile Mutluluk ($p=0,000$, $p<0,001$ ve $r=0,534$) ve Dinin Etkisini Hissetme ($p=0,000$, $p<0,001$ ve $r=0,374$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu, katılımcıların aile aidiyeti düzeyleri arttıkça dindarlık ve mutluluk düzeylerinin de arttığını göstermektedir.

Ayrıca Dinin Etkisini Hissetme ile Mutluluk arasında ($p=0,000$, $p<0,001$ ve $r=0,297$) pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu da katılımcıların dindarlık düzeyleri yükseldikçe mutluluk düzeylerinin de arttığını göstermektedir.

Bu bulgular doğrultusunda “(H₆)- Katılımcıların dinin etkisini hissetme düzeyleri ile mutluluk düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır.” hipotezi çalışma bulgularınca desteklenmiştir.

4.3. Regresyon Analizleri

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların aile aidiyeti, dinin etkisini hissetme ve mutluluk puanlarının yordanabilirliği değerlendirilmiştir. Bu amaçla, Lineer Regresyon Analizi ve Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır. Basit Doğrusal Regresyon Analizi, bilinen normal dağılan sayısal bir değişkenden, bilinmeyen ve aralarında ilişki bulunan bir başka normal dağılan sayısal değişkeni tahmin etmek için uygulanır.²⁷

Regresyon Analizlerinden önce veri setine ilişkin doğrusallık, normallik ve homojenlik varsayımları incelenmiştir. Ayrıca, veri setinde aşırı uç değerlerin (outliers) olup olmadığı kontrol edilmiş ve aşırı uç değerlerin bulunmadığı belirlenmiştir.

“(H₇)- Aile aidiyeti düzeyi ile mutluluk arasındaki ilişkide dinin etkisini hissetmenin/dindarlığın aracılık rolü vardır.” hipotezine yönelik bulguları değerlendirebilmek için Baron ve Kenny²⁸ tarafından önerilen üç aşamalı Regresyon Analizi uygulanmıştır. Bu yöneme göre:

Birinci adım; “Bağımsız değişkenin aracı değişken üzerinde bir etkisi olmalıdır.”

“(H₅)-Katılımcıların aile aidiyeti düzeyleri ile dinin etkisini hissetme düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır.”

İkinci adım; “Bağımsız değişken bağımlı değişken üzerinde etkili olmalıdır.”

“(H₄)-Katılımcıların aile aidiyeti düzeyi ile mutluluk düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır.”

Üçüncü adım; “Aracı değişken ikinci adımdaki Regresyon Analizine dâhil edildiğinde, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki regresyon katsayısı düşerse kısmi aracılık, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi ortadan kalkarsa tam aracılık etkisi olduğu değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte aracı değişkenin bağımlı değişken üzerinde anlamlı etkisi olması gerekmektedir.”

“(H₇)- Aile aidiyeti düzeyi ile mutluluk arasındaki ilişkide dinin etkisini hissetmenin/dindarlığın aracılık rolü vardır.”

²⁷ Selim Kılıç, “Doğrusal Regresyon Analizi”, *Journal of Mood Disorders* 3/2 (2013), 90-92.

²⁸ Reuben M. Baron - David A. Kenny, “ The Moderator–Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations”, *Journal of Personality and Social Psychology* 51/6 (1986), 1173-1182.

Tablo 4: Değişkenler Arasındaki Regresyon Analizi Sonuçları

	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar				
	B	Std. hata	β	t	p	F	R ²
Sabit	35,633	3,687		9,663	,000	82,824*	,140
Aile Aidiyeti	,499	,055	,374	9,101	,000		
Bağımlı Değişken: Dinin Etkisini Hissetme							
	B	Std. hata	β	t	p	F	R ²
Sabit	7,917	1,051		7,536	,000	202,236*	,285
Aile Aidiyeti	,222	,016	,534	14,221	,000		
Bağımlı Değişken: Mutluluk							
	B	Std. hata	β	t	p	F	R ²
Sabit	6,662	1,135		5,867	,000		
Aile Aidiyeti	,205	,017	,491	12,225	,000	106,418*	,296
Dinin Etkisini Hissetme	,035	,013	,113	2,805	,005		
Bağımlı Değişken: Mutluluk							

* p<0.001

Tablo 4'deki Regresyon analizi sonuçlarına göre oluşturulan modelin anlamlı olduğu ve Aile Aidiyetinin, Dinin Etkisini Hissetme varyansının %14,0'ünü açıkladığı görülmektedir ($R^2=,140$; $F_{(1,508)}=82,824$, $p<0,001$). Sonuçlar Aile Aidiyetinin, Dinin Etkisini Hissetme varyansını anlamlı ve pozitif yönde yordadığını göstermektedir ($\beta=0,374$, $t=9,101$, $p<0,001$). Diğer bir deyişle, araştırmaya katılan bireylerin aile aidiyeti düzeyleri, dinin etkisini hissetme seviyelerini pozitif yönde etkilemektedir.

Bu bulgular doğrultusunda “(H₃)-Katılımcıların aile aidiyeti düzeyleri ile dinin etkisini hissetme düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır.” hipotezi çalışma bulgularınca desteklenmiştir.

Aile Aidiyetinin, Mutluluk varyansının %28,5'ini açıkladığı anlaşılmaktadır ($R^2=,285$; $F_{(1,508)}=202,236$, $p<0,001$). Sonuçlar Aile Aidiyetinin, Mutluluk varyansını anlamlı ve pozitif yönde yordadığını göstermektedir ($\beta=0,534$, $t=14,221$, $p<0,001$). Diğer bir deyişle araştırmaya katılan bireylerin aile aidiyetleri, mutluluk düzeylerini pozitif yönde etkilemektedir.

Bu bulgular doğrultusunda “(H₄)-Katılımcıların aile aidiyeti düzeyi ile mutluluk düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır.” hipotezi çalışma bulgularınca desteklenmiştir.

Aile Aidiyeti, Dinin Etkisini Hissetme ile değerlendirildiğinde ise Mutluluk varyansının %29,6'sını açıklamaktadır ($R^2=,296$; $F_{(2,507)}=106,418$, $p<0,001$). Bu bulgu, mutluluğun önemli bir kısmının aile aidiyeti ve dinin etkisini hissetme ile ilişkili olduğunu ve bu iki değişkenin mutluluğun yordayıcıları olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu ifade etmektedir.

Dinin etkisini hissetmenin, Aile Aidieti ile Mutluluk arasındaki ilişki üzerindeki etkisini ($\beta=0,491$, $t=12,225$, $p<0,001$) anlamlı düzeyde azalttığı tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle dinin etkisini hissetme/dindarlık, aile aidieti ve mutluluk ilişkisinde kısmi aracılık etkisine sahiptir.

Bu bulgular doğrultusunda “(H₇)- Aile aidieti düzeyi ile mutluluk arasındaki ilişkide dinin etkisini hissetmenin/dindarlığın aracılık rolü vardır.” hipotezi çalışma bulgularınca desteklenmiştir.

5. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma, yetişkinlerin aile aidieti, mutluluk ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamaktadır. Nicel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada, özellikle aile aidieti ile mutluluk arasındaki ilişkide dindarlığın aracılık rolü incelenmiştir. Ayrıca, demografik değişkenlerin etkileri de göz önünde bulundurularak, aile aidieti, mutluluk ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkilere yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırmamızın bulguları, katılımcıların dinin etkisini hissetme, aile aidieti, kendilik aidieti ve mutluluk düzeylerinin genel olarak yüksek olduğunu göstermektedir.

Araştırmamızda cinsiyet ile aile aidieti, kendilik aidieti alt boyutu, aile aidiet alt boyutu ve dinin etkisini hissetme puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Cinsiyet ile mutluluk arasında ise anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Erkek katılımcıların dinin etkisini hissetme, aile aidieti, kendilik aidieti alt boyutu ve aile aidiet alt boyutu puan ortalamalarının, kadın katılımcıların bu alanlardaki puan ortalamalarından anlamlı şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmamızda erkeklerin dinin etkisini hissetme ve aile aidiet alanlarında daha yüksek puanlar alması, belirli kültürel bağlamlarda erkeklerin dinî ve ailevi kimliklerini daha belirgin ve güçlü bir şekilde ifade etme eğilimleri ile ilişkilendirilebilir. Öte yandan, cinsiyet ile mutluluk arasında anlamlı bir farkın bulunmaması, mutluluğun cinsiyetten bağımsız, daha bireysel bir kavram olarak algılanabileceğini düşündürmektedir. Bu durum, mutluluğun daha kişisel ve öznel bir duygu olarak ele alındığı ve cinsiyet farklılıklarından daha az etkilendiği şeklinde ifade edilebilir.

Araştırma sonuçlarımızı destekleyen çalışmaların yanında literatürde farklı sonuçlara ulaşan çalışmalar da yer almaktadır: Korkut ve Gençtürk’ün²⁹ çalışmasında cinsiyet ile aile aidiet alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Ancak cinsiyet ile genel aile aidiet ve kendilik aidiet alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Kadınların genel aile aidiet ve kendilik aidiet alt boyutu puanlarının erkeklerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Hikmetoğlu’nun³⁰ çalışmasında ise cinsiyet ile genel aile aidiet arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak kadınların kendilik aidiet ve aile aidiet alt boyutlarındaki puan ortalamalarının anlamlı şekilde erkeklerden yüksek olduğu

²⁹ Gülsüm Korkut - Zahide Gençtürk, “Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri ile Aile Aidieti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 8/24 (2020), 216.

³⁰ Süleyman Hikmetoğlu, *Evlü Bireylerde Psikolojik İyi Oluş ve Aile Aidietinin Evlilik Uyumuna Etkisi* (İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023), 52.

saptanmıştır. Diğer yandan Yeter³¹, Özdemir ve arkadaşları³², Kiremitçi³³ ve Özoğul³⁴ tarafından yapılan araştırmalarda cinsiyet ile aile aidiyeti ölçeği ve alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Yeter³⁵, Demir ve Murat³⁶, Akyüz ve arkadaşları³⁷, Ulukan³⁸ ve Kurnaz'ın³⁹ çalışmalarında cinsiyetin mutluluk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı belirlenmiştir. Ancak Kabal'ın⁴⁰ çalışmasında kadınların mutluluk düzeylerinin erkeklerden anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çirkin ve Gökse⁴¹ ise kişinin cinsiyetinin kadın olmasının mutlu ve yüksek bir yaşam doyumuna sahip olma olasılığını artırdığını ifade etmiştir.

Tokur⁴², Karşlı⁴³, Özcan⁴⁴, Göcen⁴⁵ ve Kızılgöçit⁴⁶ tarafından yapılan araştırmalarda cinsiyet ile genel dindarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Buna karşın

³¹ Sümeyye İrem Yeter, *Üniversite Öğrencilerinin Mutluluk Düzeylerinin Aile Aidiyeti ve Manevi Yönelimlerine Göre Yordanması* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 67.

³² Sezen Gizem Özdemir vd., "Üniversite Öğrencilerinin Aile Aidiyeti ve Özgeci Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Konya İli Örneği", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* 23/1 (2020), 104-105.

³³ Sultan Kiremitçi, *Lise Öğrencilerinde Aile Aidiyeti ve Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 43.

³⁴ Ramazan Özoğul, *Öğretmenlerde Aile Aidiyeti ile Depresyon, Anksiyete ve Stres İlişkisi* (İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 30.

³⁵ Yeter, *Üniversite Öğrencilerinin Mutluluk Düzeylerinin Aile Aidiyeti ve Manevi Yönelimlerine Göre Yordanması*, 60.

³⁶ Ramazan Demir - Mehmet Murat, "Öğretmen Adaylarının Mutluluk, İyimserlik, Yaşam Anlamı ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi", *OPUS International Journal of Society Researches* 7/13 (2017), 355.

³⁷ Hayri Akyüz vd., "Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Kalitesi ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3/Özel Sayı 2 (2017), 258.

³⁸ Mehmet Ulukan, "Öğretmenlerin Mutluluk ile Psikolojik Sağlamlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Journal of International Social Research* 13/73 (2020), 624.

³⁹ Mahmut Kurnaz, *İlk Yetişkinlerde Dini Yönelim-Mutluluk İlişkisi* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 102.

⁴⁰ Dilek Kabal, *Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ve Mutluluk Düzeyleri Üzerine Bir Çalışma (Kocaeli Örneği)* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 57.

⁴¹ Zeynep Çirkin - Türkmen Gökse, "Mutluluk ve Gelir", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 71/2 (2016), 392.

⁴² Behlül Tokur, *Stres-Dindarlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 145-146.

⁴³ Necmi Karşlı, *Öfke Kontrolü ve Dindarlık İlişkisi (Erzurum Örneği)* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 180.

⁴⁴ Zeynep Özcan, "Empati ve Dindarlık Arasındaki İlişki", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 5/8 (2016), 2770.

⁴⁵ Gülüşan Göcen, *Şükür ve Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişki Üzerine Bir Alan Araştırması* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 153.

⁴⁶ Muhammed Kızılgöçit, *Yalnızlık Umutsuzluk ve Dindarlık İlişkisi* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 164.

Gürsu⁴⁷ ve Güven'in⁴⁸ çalışmaları kadınların dindarlık puan ortalamalarının erkeklerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermiştir. Koç⁴⁹ çalışmasında ise iç güdümlü dindarlık modelleri açısından erkeklerin anlamlı derecede daha yüksek eğilimler gösterdiğini ancak dış güdümlü dindarlık modellerinde anlamlı bir fark bulunmadığını tespit etmiştir. Ayrıca Ayten⁵⁰ ve Ayten ve Sağır'ın⁵¹ araştırmalarında kadınların dindarlık ölçeğinden aldıkları puanların erkeklerden yüksek olduğu ancak bu farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Araştırmamızda katılımcıların yaş ile aile aidiyeti, kendilik aidiyeti alt boyutu, aile aidiyeti alt boyutu, dinin etkisini hissetme ve mutluluk puan ortalaması arasında anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Özellikle 18-54 yaş aralığındaki katılımcıların aile aidiyeti, kendilik aidiyeti alt boyutu, aile aidiyeti alt boyutu ve dinin etkisini hissetme puan ortalamalarının, 18-24 yaş aralığındaki katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 35-54 yaş grubundaki katılımcıların mutluluk puan ortalamasının, 18-24 yaş grubundaki katılımcılardan belirgin şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmamızın bulguları, yaşın ilerlemesiyle bireylerin ailevi ve dini değerlere daha fazla önem verebileceğini ve mutluluk düzeyinin yaşa bağlı olarak bireysel ve çevresel koşullara göre farklılık gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede yaşın aile aidiyeti, dindarlık ve mutluluk üzerindeki etkilerinin kültürel, bireysel ve yaşam döngüsü dinamiklerine bağlı olarak değişkenlik gösterdiği söylenebilir.

Hikmetoğlu'nun⁵² çalışmasında her ne kadar yaş değişkenine göre aile aidiyeti ve alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiş olsa da ortalama değerler yaş düzeyi arttıkça aile aidiyeti tutumunda bir artış olduğunu göstermektedir. Korkut ve Gençtürk⁵³, Kiremitci⁵⁴ ve Özoğul'un⁵⁵ çalışmaları yaş ile aile aidiyeti ve alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını göstermiştir.

Ulukan'ın⁵⁶ çalışmasında mutluluk ile yaş arasında anlamlı bir farklılık olduğu, bu farklılığın 45 yaş ve üzerindeki bireylerin lehine olduğu tespit edilmiştir. Çirkin ve

⁴⁷ Orhan Gürsu, *Ergenlik Döneminde Psikolojik Sağlık ve Dindarlık İlişkisi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 168.

⁴⁸ İbrahim Furkan Güven, "Makyavelizm ve Dindarlık: Demografik Değişkenler Üzerine Ampirik Bir Araştırma", *Bilimname* 2019/37 (2019), 1170.

⁴⁹ Mustafa Koç, "Demografik Özellikler ile Dindarlık Arasındaki İlişki Yetişkinler Üzerine Ampirik Bir Araştırma", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (2010), 226-227.

⁵⁰ Ali Ayten, *Kendini Gerçekleştirme ve Dindarlık İlişkisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004), 84.

⁵¹ Ali Ayten - Zeynep Sağır, "Dindarlık, Dinî Başa Çıkma ve Depresyon İlişkisi: Suriyeli Sığınmacılar Üzerine Bir Araştırma", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47/47 (2014), 12.

⁵² Hikmetoğlu, *Evlî Bireylerde Psikolojik İyi Oluş ve Aile Aidiyetinin Evlilik Uyumuna Etkisi*, 52.

⁵³ Korkut - Gençtürk, "Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri ile Aile Aidiyeti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", 217.

⁵⁴ Kiremitci, *Lise Öğrencilerinde Aile Aidiyeti ve Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, 44.

⁵⁵ Özoğul, *Öğretmenlerde Aile Aidiyeti ile Depresyon, Anksiyete ve Stres İlişkisi*, 32.

⁵⁶ Ulukan, "Öğretmenlerin Mutluluk ile Psikolojik Sağlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", 625.

Göksel'in⁵⁷ çalışmasına göre kişinin yaşında meydana gelen artış, mutlu olma olasılığını ve daha yüksek bir yaşam doyumu seviyesine sahip olma olasılığını azaltmaktadır. Akyüz ve arkadaşları⁵⁸, Kabal⁵⁹ ve Kurnaz'ın⁶⁰ çalışmalarında mutluluk düzeyinin yaşa göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Mehmedoğlu⁶¹, Tokur⁶², Karanlı⁶³ ve Kızılgeçit'in⁶⁴ çalışmaları yaş ile toplam dindarlık düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu, yaş arttıkça dindarlık düzeyinin arttığını göstermektedir. Yapıcı'nın⁶⁵ çalışmasında bu artışın özellikle dua etme sıklığı gibi belirli dini pratiklerde ortaya çıktığı saptanmıştır. Özcan⁶⁶, Göcen⁶⁷ ve Gürsu'nun⁶⁸ çalışmalarında ise dindarlık düzeyi ile yaş arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Uysal'ın⁶⁹ çalışmasında yaş ile dindarlık arasında anlamlı farklılık saptanmış olup, 20 yaş altındaki katılımcıların genel dindarlık eğilimlerinin 21-40 yaş grubundakilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmamızda katılımcıların medeni durumu ile aile aidiyeti, kendilik aidiyeti alt boyutu, aile aidiyeti alt boyutu, dinin etkisini hissetme ve mutluluk arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Evli katılımcıların, bekar ve boşanmış katılımcılara kıyasla aile aidiyeti, kendilik aidiyeti alt boyutu, dinin etkisini hissetme ve mutluluk puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca evli katılımcıların aile aidiyeti alt boyutundaki puan ortalamalarının bekar katılımcılardan anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Öte yandan bekar katılımcıların aile aidiyeti ve kendilik aidiyeti alt boyutu puan ortalamalarının boşanmış katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Evli bireylerin aile aidiyeti, dinin etkisini hissetme ve mutluluk düzeylerinin daha yüksek çıkması, evlilik kurumunun getirdiği sosyal destek ve sorumlulukların bu değerleri güçlendirmesiyle ilişkili olabilir. Evli bireylerin toplumsal ve ailevi rollerine daha fazla önem atfetmesi, din ve aile gibi değerlere olan bağlılıklarını artırarak daha mutlu olmalarını sağlayabilir.

Özoğul'un⁷⁰ çalışmasında medeni durum değişkenine göre aile aidiyeti ölçeği ve alt

⁵⁷ Çirkin - Göksel, "Mutluluk ve Gelir", 393.

⁵⁸ Akyüz vd., "Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Kalitesi ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", 259.

⁵⁹ Kabal, *Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ve Mutluluk Düzeyleri Üzerine Bir Çalışma (Kocaeli Örneği)*, 58.

⁶⁰ Kurnaz, *İlk Yetişkinlerde Dini Yönelim-Mutluluk İlişkisi*, 104.

⁶¹ Ali Ulvi Mehmedoğlu, *Kişilik ve Din* (İstanbul: Dem Yayınları, 2004), 134-135.

⁶² Tokur, *Stres-Dindarlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma*, 142.

⁶³ Karanlı, *Öfke Kontrolü ve Dindarlık İlişkisi (Erzurum Örneği)*, 179.

⁶⁴ Kızılgeçit, *Yalnızlık Umutsuzluk ve Dindarlık İlişkisi*, 164.

⁶⁵ Asım Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din-Psikososyal Uyum ve Dindarlık* (Adana: Karahan Kitabevi, 2007), 256.

⁶⁶ Özcan, "Empati ve Dindarlık Arasındaki İlişki", 2770.

⁶⁷ Göcen, *Şükür ve Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişki Üzerine Bir Alan Araştırması*, 156-157.

⁶⁸ Gürsu, *Ergenlik Döneminde Psikolojik Sağlık ve Dindarlık İlişkisi*, 168.

⁶⁹ Veysel Uysal, "Genç Yetişkinlerde Affetme Eğilimleri ve Dini Yönelim/Dindarlık", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 48/48 (2015), 47.

⁷⁰ Özoğul, *Öğretmenlerde Aile Aidiyeti ile Depresyon, Anksiyete ve Stres İlişkisi*, 30-31.

boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Çirkin ve Göksel'in⁷¹ çalışmasında evli olmanın ya da bir birlikteliğe sahip olmanın, mutluluk olasılığını ve daha yüksek bir yaşam doyumu seviyesine sahip olma ihtimalini artırdığı tespit edilmiştir. Kabal'ın⁷² çalışmasında mutluluk düzeyinin medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu farklılık evlilerin mutluluk düzeylerinin bekarlardan anlamlı şekilde daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Kurnaz'ın⁷³ çalışmasında mutluluk düzeyinin medeni duruma göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Karslı⁷⁴ ve Kızılgeçit'in⁷⁵ çalışmalarında dindarlık düzeyinin medeni duruma göre anlamlı bir farklılık gösterdiği, bekar olanların puan ortalamalarının evli ve dul olanlara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Koç'un⁷⁶ çalışmasında medeni duruma göre iç güdümlü dindarlık modelleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Evli katılımcıların iç güdümlü dindarlık modeline sahip olma eğilimlerinin bekar ve dul katılımcılara göre daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Ancak medeni durumlarına göre dış güdümlü dindarlık modelleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırmamızda katılımcıların eğitim durumu ile aile aidiyeti, kendilik aidiyeti alt boyutu ve aile aidiyeti alt boyutu arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiş, dinin etkisini hissetme ve mutluluk arasında ise anlamlı bir farklılık saptanamamıştır. Lisans mezunu katılımcıların aile aidiyeti ve kendilik aidiyeti alt boyutu puan ortalamalarının ilkokul/ortaokul mezunu olan katılımcılardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca lisansüstü mezunu katılımcıların aile aidiyeti ve kendilik aidiyeti alt boyutu puan ortalamalarının ilkokul/ortaokul, lise ve ön lisans mezunu katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Lisans ve lisansüstü mezunu katılımcıların aile aidiyeti alt boyutu puan ortalamalarının ön lisans mezunu katılımcılardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmamızın bulguları eğitim seviyesi yükseldikçe bireylerin aile aidiyeti ve kendilik aidiyet duygularını daha güçlü ifade edebileceğine işaret etmektedir. Bu durum, eğitim seviyesinin artmasıyla birlikte bireylerin kendini daha fazla tanıma, ailevi bağların değerini daha iyi kavrama ve aidiyet hislerini daha bilinçli şekilde değerlendirme eğiliminde olmalarıyla açıklanabilir.

Hikmetoğlu'nun⁷⁷ çalışmasında eğitim düzeyi ile aile aidiyeti ölçeği ve alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu çalışmada eğitim seviyesinin yükselmesinin aile aidiyetini genel olarak olumlu yönde etkilediği ancak lisansüstü eğitimin, lisans eğitimine göre aile aidiyetini bir miktar düşürdüğü belirlenmiştir. Özoğul'un⁷⁸ çalışmasında eğitim düzeyine göre aile aidiyeti ölçeği ve alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

⁷¹ Çirkin - Göksel, "Mutluluk ve Gelir", 393.

⁷² Kabal, *Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ve Mutluluk Düzeyleri Üzerine Bir Çalışma (Kocaeli Örneği)*, 58.

⁷³ Kurnaz, *İlk Yetişkinlerde Dini Yönelim-Mutluluk İlişkisi*, 105.

⁷⁴ Karslı, *Öfke Kontrolü ve Dindarlık İlişkisi (Erzurum Örneği)*, 190.

⁷⁵ Kızılgeçit, *Yalnızlık Umutsuzluk ve Dindarlık İlişkisi*, 175.

⁷⁶ Koç, "Demografik Özellikler ile Dindarlık Arasındaki İlişki Yetişkinler Üzerine Ampirik Bir Araştırma", 231.

⁷⁷ Hikmetoğlu, *Evli Bireylerde Psikolojik İyi Oluş ve Aile Aidiyetinin Evlilik Uyumuna Etkisi*, 53-54.

⁷⁸ Özoğul, *Öğretmenlerde Aile Aidiyeti ile Depresyon, Anksiyete ve Stres İlişkisi*, 31.

Çirkin ve Göksel'in⁷⁹ çalışmasına göre eğitim seviyesindeki artış kişinin mutlu olma ve daha yüksek bir yaşam doyumuna sahip olma olasılığını artırmaktadır. Kurnaz'ın⁸⁰ çalışmasında ise ilkökul mezunu katılımcıların mutluluk puan ortalamasının, ön lisans, lisans ve lisansüstü mezunu katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Balcı Arvas ve Hökeleki'nin⁸¹ çalışması eğitim seviyesi ile dindarlık arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermiştir. Eğitim seviyesi arttıkça dindarlıkta genel bir düşüş olduğunu, en yüksek ortalamanın ilkökul mezunlarına, en düşük ortalamanın ise üniversite mezunlarına ait olduğu belirlenmiştir. Karşlı⁸² ve Kızılgeçit'in⁸³ çalışmaları da benzer şekilde eğitim durumuna göre genel dindarlık düzeyinin negatif yönde anlamlı bir farklılık gösterdiğini tespit etmiştir. Ancak Koç'un⁸⁴ çalışmasında eğitim düzeylerine göre hem iç güdümlü hem de dış güdümlü dindarlık modelleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde Güven'in⁸⁵ çalışmasında da eğitim düzeyi ile dindarlık arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Balcı Arvas'ın⁸⁶ çalışmasında ise hem öznel dindarlık algısı hem de dinin etkisini hissetme ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olduğu, genel olarak eğitim seviyesi arttıkça dindarlık puanlarında bir düşüş olduğu belirtilmiştir.

Araştırmamızda katılımcıların çocuk sahibi olma ile aile aidiyeti, kendilik aidiyeti alt boyutu, aile aidiyeti alt boyutu, dinin etkisini hissetme ve mutluluk arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Çocuğu olan katılımcıların, dinin etkisini hissetme, aile aidiyeti, kendilik aidiyeti alt boyutu, aile aidiyeti alt boyutu ve mutluluk puan ortalamalarının, çocuğu olmayan katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların çocuk sayısı ile aile aidiyeti, kendilik aidiyeti alt boyutu, dinin etkisini hissetme ve mutluluk arasında anlamlı farklılıklar tespit edilirken, aile aidiyeti alt boyutunda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. İki çocuğa sahip katılımcıların aile aidiyeti ve kendilik aidiyeti alt boyutu puan ortalamalarının, bir çocuğu olan ile üç ve daha fazla çocuğu olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca iki çocuğu ve üç veya daha fazla çocuğu olan katılımcıların dinin etkisini hissetme puanlarının, bir çocuğu olan katılımcılardan daha yüksek olduğu; iki çocuğa sahip katılımcıların mutluluk puan ortalamasının ise bir çocuğa sahip katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çocuk sahibi olan katılımcıların daha yüksek puan alması, çocuk sahibi olmanın bireylerin yaşamına anlam katması ve sosyal bağları güçlendirmesiyle açıklanabilir. Çocuklar, aile içindeki bağların pekişmesine ve

⁷⁹ Çirkin - Göksel, "Mutluluk ve Gelir", 394.

⁸⁰ Kurnaz, *İlk Yetişkinlerde Dini Yönelim-Mutluluk İlişkisi*, 107.

⁸¹ Fatma Balcı Arvas - Hayati Hökeleki, "Dindarlık ile Evlilik Doyumu ve Evlilikte Sorun Çözme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme", *Değerler Eğitimi Dergisi* 15/34 (2017), 141.

⁸² Karşlı, *Öfke Kontrolü ve Dindarlık İlişkisi (Erzurum Örneği)*, 202.

⁸³ Kızılgeçit, *Yalnızlık Umutsuzluk ve Dindarlık İlişkisi*, 184.

⁸⁴ Koç, "Demografik Özellikler ile Dindarlık Arasındaki İlişki Yetişkinler Üzerine Ampirik Bir Araştırma", 226-227.

⁸⁵ Güven, "Makyavelizm ve Dindarlık: Demografik Değişkenler Üzerine Ampirik Bir Araştırma", 1170.

⁸⁶ Fatma Balcı Arvas, *Dindarlığın Evlilik Doyumu Üzerindeki Etkileri ve Değerlerin, Dindarlık ve Evlilik Doyumu İlişkisi Üzerindeki Arabulucu Rolü* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017), 257-258.

toplumsal rollerin güçlenmesine katkı sağlarken, aynı zamanda dinî değerlerin aktarımında da önemli bir rol oynar. Bu süreç, ebeveynlerin dinî bağlılıklarını artırabilir ve anlamlı bir yaşam kurma hissini güçlendirebilir.

Hikmetoğlu'nun⁸⁷ çalışmasında çocuk sayısı ile aile aidiyeti ölçeği ve alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Çirkin ve Göksel'in⁸⁸ çalışmasına göre ise kişinin sahip olduğu çocuk sayısındaki artış, mutluluk ve yaşam doyumu seviyesini azaltmaktadır. Kurnaz'ın⁸⁹ çalışmasında da çocuk sayısı ile mutluluk arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Balcı Arvas'ın⁹⁰ çalışmasında hem öznel dindarlık algısı hem de dinin etkisini hissetme ile çocuk sayısı arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Çocuk sayısı fazla olanların dindarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmamızda katılımcıların evlilik süresi ile aile aidiyeti, kendilik aidiyeti alt boyutu ve dinin etkisini hissetme arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Ancak aile aidiyeti alt boyutu ve mutluluk arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Evlilik süresi 16-20 yıl olan katılımcıların, aile aidiyeti ve kendilik aidiyeti alt boyutu ortalamalarının, evlilik süresi 1-5 yıl olan katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca evlilik süresi 16 yıl ve üzeri olan katılımcıların dinin etkisini hissetme ortalamalarının evlilik süresi 1-5 yıl olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Evlilik süresinin artmasıyla aile aidiyeti, kendilik aidiyeti ve dindarlık düzeylerindeki yükselme, uzun süreli evliliklerin bireylerde duygusal bağları ve sosyal rolleri güçlendirmesiyle ilişkilendirilebilir. Bu süreçte eşler arasında ortak değerlerin pekişmesi ve dini inancın zorluklarla başa çıkmada birleştirici işlev görmesi, bağlılık ve aidiyet algısını destekleyebilir.

Hikmetoğlu'nun⁹¹ çalışmasında evlilik süresi ile aile aidiyeti ve alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Kublay ve Oktan'ın⁹² çalışmasında bireylerin evlilik uyumlarının evlilik süresine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Evlilik süresi arttıkça evlilik uyumunda bir düşüş gözlemlenmiş, yalnızca 26-35 yıl arasındaki evliliklerde evlilik uyum düzeyinde tekrar bir artış olduğu tespit edilmiştir. Balcı Arvas'ın⁹³ çalışmasında hem öznel dindarlık algısı hem de dinin etkisini hissetme ile evlilik süresi arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Evlilik süresi fazla olan bireyler, evlilik süresi düşük olan bireylere göre dindarlık ölçümlerinde daha yüksek puan almıştır.

Literatürde sosyo demografik değişkenlere ait farklı bulguların yer alması toplumsal roller, kültürel normlar ve bireylerin dindarlık ya da mutluluk gibi kavramlara yükledikleri

⁸⁷ Hikmetoğlu, *Evli Bireylerde Psikolojik İyi Oluş ve Aile Aidiyetinin Evlilik Uyumuna Etkisi*, 57.

⁸⁸ Çirkin - Göksel, "Mutluluk ve Gelir", 393.

⁸⁹ Kurnaz, *İlk Yetişkinlerde Dini Yönelim-Mutluluk İlişkisi*, 110.

⁹⁰ Balcı Arvas, *Dindarlığın Evlilik Doyumu Üzerindeki Etkileri ve Değerlerin, Dindarlık ve Evlilik Doyumu İlişkisi Üzerindeki Arabulucu Rolü*, 255-256.

⁹¹ Hikmetoğlu, *Evli Bireylerde Psikolojik İyi Oluş ve Aile Aidiyetinin Evlilik Uyumuna Etkisi*, 55-56.

⁹² Deniz Kublay - Vesile Oktan, "Evlilik Uyumu: Değer Tercihleri ve Öznel Mutluluk Açısından İncelenmesi", *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal* 5/44 (2015), 30.

⁹³ Balcı Arvas, *Dindarlığın Evlilik Doyumu Üzerindeki Etkileri ve Değerlerin, Dindarlık ve Evlilik Doyumu İlişkisi Üzerindeki Arabulucu Rolü*, 253-254.

anlamlardaki çeşitlilikten kaynaklanabileceğini düşünülmektedir.

Araştırmamızda aile aidiyeti ile mutluluk ve dinin etkisini hissetme düzeyleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, yetişkinlerin aile aidiyeti düzeyleri arttıkça, dinin etkisini hissetme yani dindarlık ve mutluluk düzeyleri de artmaktadır. Katılımcıların dinin etkisini hissetme ile mutluluk düzeyleri arasında da pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu da yetişkinlerin dindarlık düzeyleri arttıkça mutluluk düzeylerinin de arttığını göstermektedir.

Aile aidiyetinin, dinin etkisini hissetme varyansının %14,0'unü açıkladığı görülmüştür. Aile aidiyetinin, dinin etkisini hissetme varyansını anlamlı ve pozitif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle, araştırmaya katılan bireylerin aile aidiyetleri, dindarlık düzeylerini pozitif yönde etkilemektedir.

Aile aidiyetinin, mutluluk varyansının %28,5'ini açıkladığı belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre aile aidiyetinin, mutluluk varyansını anlamlı ve pozitif yönde yordadığı saptanmıştır. Yani, araştırmaya katılan bireylerin aile aidiyetleri, mutluluk düzeylerini pozitif yönde etkilemektedir.

Aile aidiyetinin, dinin etkisini hissetme ile birlikte mutluluk varyansının %29,6'sını açıkladığı anlaşılmaktadır. Aile aidiyetinin ve dinin etkisini hissetmenin, mutluluk varyansını anlamlı ve pozitif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, mutluluğun önemli bir düzeyde aile aidiyeti ve dinin etkisini hissetme ile bağlantılı olduğunu ve bu iki değişkenin mutluluğun anlamlı yordayıcıları olarak rol oynadığını ortaya koymaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen Regresyon katsayısının (%29,6) yüksekliği, bireylerin mutluluk algısının, aileye duyulan aidiyet ve dinî değerlerin etkisinin hissedilmesi gibi unsurlardan etkilendiğini düşündürmektedir.

Araştırmamızda elde edilen bulgular dinin etkisini hissetmenin, aile aidiyeti ile mutluluk arasındaki ilişki üzerindeki etkisini anlamlı düzeyde azalttığını göstermektedir. Dolayısıyla dinin etkisini hissetme/dindarlık, aile aidiyeti ve mutluluk ilişkisinde kısmi aracılık etkisine sahiptir. Bir başka ifadeyle bağımsız değişken olan aile aidiyetinin, bağımlı değişken olan mutluluk üzerindeki etkisinin, aracı değişken olan dinin etkisini hissetme/dindarlık aracılığıyla da sürdürdüğünü göstermektedir.

Dindarlık, inanç, duygu, algı, tutum ve davranışların birbirleriyle etkileşimde bulunarak bireyin yaşamdan aldığı zevk ve genel mutluluk algısını şekillendiren bir faktör olarak işlev görmektedir.⁹⁴ Bu etkileşim, yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda ailevi ilişkilerde de derin bir etkiye sahiptir. Özellikle dindarlık, evlilik ilişkilerinin kalitesini artırarak aile içindeki etkileşimleri olumlu yönde şekillendirmektedir. Dindarlığın daha yüksek evlilik memnuniyeti ve bağlılığı, düşük evlilik çatışması düzeyleri, azalan boşanma oranları ve sadakatsizlik eğilimlerinin azalmasıyla ilişkili olduğu ifade edilmektedir.⁹⁵ Bu, dindarlığın hem bireysel mutluluk üzerinde hem de aile içi ilişkilerde önemli bir düzenleyici rol

⁹⁴ Mehmet Akgül, "Yaşlılık Ve Dindarlık Dindarlık, Hayattan Zevk Alma Ve Mutluluk İlişkisi - Konya Huzurevi Örneği", *Dini Araştırmalar* 7/19 (2004), 23.

⁹⁵ Sarah K. Spilman vd., "Incorporating Religiosity Into a Developmental Model of Positive Family Functioning Across Generations", *Developmental Psychology* 49/4 (2013), 763.

oynadığını göstermektedir. Aile üyelerinin dindarlık düzeyinin yüksek olması, aile bağlarının kurulmasını ve sürdürülmesini kolaylaştırmaktadır. Bu durum, belirli manevi inanç ve pratiklerin, genel anlamda ailelerde sorunların ortaya çıkmasını önleyebileceğini düşündürmektedir.⁹⁶ İslam düşünce geleneğinde mutluluk, erdemlerle ilişkilendirilmekte olup bu anlayışa göre mutluluğun temelinde inanç esaslarının yer alması gerektiği önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir.⁹⁷ İşgör'ün çalışmasında⁹⁸ ailelerinin algılanan dindarlık düzeyi yüksek olan katılımcıların psikolojik iyi oluş puanlarının, ailelerinin algılanan dindarlık düzeyi düşük olan katılımcılardan anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır. Acaboğa'nın çalışmasında⁹⁹ katılımcıların mutluluğa en çok katkıda bulunan faktörlere ilişkin değerlendirmelerinde, birinci sırada "Allah'a inanmak" yer almıştır. Bunu "huzurlu bir aile ortamında bulunmak" ve "dinî vecibelerini yerine getirmek" ifadeleri takip etmiştir.

Goodman ve arkadaşlarının¹⁰⁰ araştırması aile ilişkilerinin kalitesinin yaşamda anlam duygusunu öngörebileceğini ortaya koymuştur. Araştırma bulgularına göre, kadınlarda yüksek aile işlevselliği sosyal destek yoluyla yaşamda anlam duygusunu artırırken, erkeklerde müzakere temelli çatışmaların yaygın olduğu ortamlarda yalnızlık duygusunun azalması, dolaylı olarak yaşamda anlam duygusunda bir artışa katkı sağlamaktadır.

Korkut ve Gençtürk'ün¹⁰¹ çalışmasında yalnızlık puanları ile aile aidiyeti alt boyutlarından kendilik aidiyeti arasında negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki, aile aidiyeti alt boyutu ile negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki ve genel olarak aile aidiyeti ile yalnızlık arasında negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Özoğul'un¹⁰² çalışmasında aile aidiyeti ile depresyon, anksiyete ve stres arasında; kendilik aidiyeti ile depresyon ve anksiyete arasında negatif doğrusal korelasyon ilişkisi bulunmuştur. Yeter'in¹⁰³ çalışmasında ise manevi yönelim ve aile aidiyeti ile mutluluk arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ve bu iki değişkenin birlikte mutluluk düzeyinin toplam varyansının %13'ünü açıkladığı görülmüştür.

⁹⁶ Annette Mahoney, "Religion in Families, 1999–2009: A Relational Spirituality Framework", *Journal of Marriage and Family* 72/4 (2010), 818.

⁹⁷ Fatma Balci Arvas, "Psikolojide ve İslam Dini Düşünce Geleneğinde Mutluluk Kavramı: Karşılaştırmalı Bir Çalışma", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/4 (2017), 124.

⁹⁸ İsa Yücel İşgör, "Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi* 6/1 (2017), 505.

⁹⁹ Asiye Acaboğa, *Din-Mutluluk İlişkisi* (Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 25.

¹⁰⁰ Michael L. Goodman vd., "Family, Belonging and Meaning in Life Among Semi-rural Kenyans", *Journal of Happiness Studies* 20/5 (2019), 1627.

¹⁰¹ Korkut - Gençtürk, "Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri ile Aile Aidiyeti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", 215.

¹⁰² Özoğul, *Öğretmenlerde Aile Aidiyeti ile Depresyon, Anksiyete ve Stres İlişkisi*, 37.

¹⁰³ Yeter, *Üniversite Öğrencilerinin Mutluluk Düzeylerinin Aile Aidiyeti ve Manevi Yönelimlerine Göre Yordanması*, 83.

Aydoğan ve arkadaşları¹⁰⁴ maneviyata yönelimin mutluluk ile pozitif yönde ilişkili olduğunu belirlemiştir. Emhan ve Çayır¹⁰⁵ manevi değerlerin bireylerin hayatı anlamlandırmasında ve ruh sağlığını korumada önemli bir role sahip olduğunu belirlemiştir. Ayrıca stresle başa çıkmada dindarlık düzeyinin, alkol ve ilaç kullanımını azalttığını tespit etmişlerdir.

Holder ve arkadaşlarının¹⁰⁶ çalışmasında manevi yönelim puanı yüksek olan çocukların daha mutlu olduğu ve maneviyatın çocukların mutluluğundaki varyansın %3 ile %26'sını açıkladığı belirlenmiştir. Hikmetoğlu'nun¹⁰⁷ çalışmasında ise psikolojik iyi oluş genel boyutu ile aile aidiyeti genel boyutu ve alt boyutları arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur.

Çirkin ve Göksel'in¹⁰⁸ araştırmasında kişinin haftada en az bir defa dinî bir aktiviteye katılmasının, mutlu olma olasılığını ve yaşam doyumu seviyesini artırdığı bulunmuştur. Kublay ve Oktan'ın¹⁰⁹ çalışmasında fütüvvet, özgürlük, romantik değerler, insan onuru, maneviyat, entelektüel değerler, kariyer değerleri, toplumsal değerler ile evlilik uyumu arasında anlamlı ve olumlu yönde ilişkiler bulunmuştur. Yalnızca materyalistik değerler ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Kurnaz'ın¹¹⁰ çalışmasında dindarlık ile mutluluk arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu; “az dindarım” olarak değerlendirilen bireylerin puan ortalamalarının “dindarım” ve “çok dindarım” olarak değerlendirilen bireylerin puan ortalamalarına göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Mahoney ve arkadaşlarının¹¹¹ çalışması eşler arasında daha iyi evlilik işlevselliğinin, çiftlerin daha fazla ortak dinî etkinliklerde bulunmasıyla ve evliliğin manevi bir karakter ve öneme sahip olduğunun algılanmasıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Geçioğlu ve Kayıklık'ın¹¹² çalışmasında dindarlık ile evlilik uyumu, çift doyumu, çift uzlaşması ve duygusal dışavurum arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Balcı Arvas ve Hökelekli'nin¹¹³ çalışmasında ise Dinin Etkisini Hissetme ile Evlilik

¹⁰⁴ Didem Aydoğan vd., “Özgünlük Ölçeği'nin Uyarlanması ve Özgünlük ile Mutluluk Arasındaki İlişkide Maneviyatın Aracı Rolü”, *The Journal of Happiness & Well-Being* 5/1 (2017), 48.

¹⁰⁵ Abdurrahim Emhan - Celal Çayır, “Girişimcilerin Stres ile Başedebilmesinde Tinsel Değerlerin Etkisi”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 24/2 (2010), 117-118.

¹⁰⁶ Mark D. Holder vd., “Spirituality, Religiousness, and Happiness in Children Aged 8–12 Years”, *Journal of Happiness Studies* 11 (2010), 131. 131-150.

¹⁰⁷ Hikmetoğlu, *Evli Bireylerde Psikolojik İyi Oluş ve Aile Aidiyetinin Evlilik Uyumuna Etkisi*, 58.

¹⁰⁸ Çirkin - Göksel, “Mutluluk ve Gelir”, 394.

¹⁰⁹ Kublay - Oktan, “Evlilik Uyumu: Değer Tercihleri ve Öznel Mutluluk Açısından İncelenmesi”, 30.

¹¹⁰ Kurnaz, *İlk Yetişkinlerde Dini Yönelim-Mutluluk İlişkisi*, 113.

¹¹¹ Annette Mahoney vd., “Marriage and the Spiritual Realm: The Role of Proximal and Distal Religious Constructs in Marital Functioning”, *Journal of Family Psychology* 13/3 (1999), 333.

¹¹² Ahmet Rifat Geçioğlu - Hasan Kayıklık, “Dindarlık ve Evlilik Uyumu İlişkisi: Evli Bireyler Üzerine Bir İnceleme”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (2019), 211.

¹¹³ Balcı Arvas - Hökelekli, “Dindarlık ile Evlilik Doyumu ve Evlilikte Sorun Çözme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme”, 142.

Yaşam Ölçeği ve evlilikte sorun çözme arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Ancak bu ilişkilerin düşük düzeyde olduğu bulunmuştur. Lambert ve Dollahite'in¹¹⁴ çalışmasında çiftlerin dinî inançlarının, ilişkilerinin devamlılığına olan bağlılıklarını güçlendirdiği vurgulanmıştır. Beyaz ve Kaldık'ın¹¹⁵ çalışmasında dindarlığın mutluluğu anlamlı ve pozitif bir şekilde etkilediği belirlenmiştir.

Dindarlığın, yalnızca bireysel mutluluğu etkilemekle kalmayıp aynı zamanda aile içi etkileşimler üzerinde de düzenleyici bir rol üstlendiği, aile üyelerinin dindarlık düzeyinin yüksek olmasının aile bağlarını güçlendirdiği, aile içindeki çatışmaların önlenmesine katkı sağladığı ve nihayetinde mutluluk düzeyine olumlu etkilerde bulunduğu söylenebilir. Mahoney ve arkadaşlarının¹¹⁶ çalışmasında da belirtildiği gibi, dinin ve dindarlığın ailelerde oynadığı farklı rolleri daha kapsamlı ve çok boyutlu bir şekilde değerlendirebilecek araçlara ve araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

---

¹¹⁴ Nathaniel M. Lambert - David C. Dollahite, "How Religiosity Helps Couples Prevent, Resolve, and Overcome Marital Conflict", *Family Relations* 55/4 (2006), 445.

¹¹⁵ Rafet Beyaz - Behçet Kaldık, "Üniversite Gençliğinde Dindarlık ve Mutluluk İlişkisi: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Örneği", *Journal of International Social Research* 11/60 (2018), 630.

¹¹⁶ Annette Mahoney vd., "Religion in the Home in the 1980s and 1990s: A Meta-Analytic Review and Conceptual Analysis of Links Between Religion, Marriage, and Parenting", *Journal of Family Psychology* 15/4 (2001), 563.

Kaynakça

- Acaboğa, Asiye. *Din-Mutluluk İlişkisi*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Akgül, Mehmet. “Yaşlılık ve Dindarlık Dindarlık, Hayattan Zevk Alma ve Mutluluk İlişkisi - Konya Huzurevi Örneği”. *Dini Araştırmalar* 7/19 (2004), 19-56.
- Akyüz, Hayri vd. “Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Kalitesi ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3/Özel Sayı 2 (2017), 253-262.
- Allen, Kelly-Ann. *The Psychology of Belonging*. Routledge: Taylor and Francis Group, 2020.
- Aslantürk, Hüsnünur - Mavili, Aliye. “The Sense of Family Belonging in University Students from a Single-Parent Family Compared with Those from a Two-Biological-Parent Family”. *Current Psychology* 39/6 (2020), 2026-2039. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-00725-0>
- Aslantürk, Hüsnünur vd. “Üniversite Öğrencilerinin Aile Aidiyetinin Aile İlişkileri Açısından İncelenmesi”. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 31/4 (2020), 1579-1598.
- Aydoğan, Didem vd. “Özgünlük Ölçeği'nin Uyarlanması ve Özgünlük ile Mutluluk Arasındaki İlişkide Maneviyatın Aracı Rolü”. *The Journal of Happiness & Well-Being* 5/1 (2017), 38-59.
- Ayten, Ali - Sağır, Zeynep. “Dindarlık, Dinî Başa Çıkma ve Depresyon İlişkisi: Suriyeli Sığınmacılar Üzerine Bir Araştırma”. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47/47 (2014), 5-18.
- Ayten, Ali. *Kendini Gerçekleştirme ve Dindarlık İlişkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- Balcı Arvas, Fatma - Hökekleli, Hayati. “Dindarlık ile Evlilik Doyumu ve Evlilikte Sorun Çözme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 15/34 (2017), 129-160.
- Balcı Arvas, Fatma. “Psikolojide ve İslam Dini Düşünce Geleneğinde Mutluluk Kavramı: Karşılaştırmalı Bir Çalışma”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/4 (2017), 109-128. <https://doi.org/10.15869/itobiad.333506>
- Balcı Arvas, Fatma. *Dindarlığın Evlilik Doyumu Üzerindeki Etkileri ve Değerlerin, Dindarlık ve Evlilik Doyumu İlişkisi Üzerindeki Arabulucu Rolü*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.
- Baron, Reuben M. – Kenny, David A. “The Moderator–Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations”. *Journal of Personality and Social Psychology* 51/6 (1986), 1173-1182. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.51.6.1173>

- Beyaz, Rafet - Kaldık, Behçet. “Üniversite Gençliğinde Dindarlık ve Mutluluk İlişkisi: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Örneği”. *Journal of International Social Research* 11/60 (2018), 622-632.
- Çirkin, Zeynep - Göksel, Türkmen. “Mutluluk ve Gelir”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 71/2 (2016), 375-400. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002397
- Demir, Ramazan - Murat, Mehmet. “Öğretmen Adaylarının Mutluluk, İyimserlik, Yaşam Anlamı ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi”. *OPUS International Journal of Society Researches* 7/13 (2017), 347-378.
- Demirci, İbrahim - Ekşi, Halil. “Keep Calm and Be Happy: A Mixed-Method Study from Character Strengths to Well-Being”. *Educational Sciences: Theory & Practice* 18/2 (2018), 303-354. <http://dx.doi.org/10.12738/estp.2018.2.0799>
- Diener, Ed. “Subjective Well-Being”. *Psychological Bulletin* 95/3 (1984), 542-575. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.95.3.542>
- Emhan, Abdurrahim - Çayır, Celal. “Girişimcilerin Stres ile Başedebilmesinde Tinsel Değerlerin Etkisi”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 24/2 (2010), 101-120.
- Emmons, Robert A. - Paloutzian, Raymond F. “The Psychology of Religion”. *Annual Review of Psychology* 54/1 (2003), 377-402. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.54.101601.145024>
- Fromm, Erich. *Erdem ve Mutluluk*. çev. Ayda Yörükân. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2. Basım, 1994.
- Geçioğlu, Ahmet Rifat - Kayıklık, Hasan. “Dindarlık ve Evlilik Uyumu İlişkisi: Evli Bireyler Üzerine Bir İnceleme”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (2019), 202-224. <https://doi.org/10.30627/cuilah.536797>
- Goodenow, Carol. “The Psychological Sense of School Membership Among Adolescents: Scale Development and Educational Correlates”. *Psychology in the Schools* 301/1 (1993), 79-90.
- Goodman, Michael L. vd. “Family, Belonging and Meaning in Life Among Semi-rural Kenyans”. *Journal of Happiness Studies* 20/5 (2019), 1627-1645. <https://doi.org/10.1007/s10902-018-0017-9>
- Göcen, Gülüşan. *Şükür ve Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişki Üzerine Bir Alan Araştırması*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Gürsu, Orhan. *Ergenlik Döneminde Psikolojik Sağlık ve Dindarlık İlişkisi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Güven, İbrahim Furkan. “Makyavelizm ve Dindarlık: Demografik Değişkenler Üzerine Ampirik Bir Araştırma”. *Bilimname* 2019/37 (2019), 1155-1186. <https://doi.org/10.28949/bilimname.536868>

- Hikmetoğlu, Süleyman. *Evlü Bireylerde Psikolojik İyi Oluş ve Aile Aidietinin Evlilik Uyumuna Etkisi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Holder, Mark D. vd. "Spirituality, Religiousness, and Happiness in Children Aged 8–12 Years". *Journal of Happiness Studies* 11 (2010), 131-150.
- Hökeleli, Hayati. *Din Psikolojisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 7. Basım, 2008.
- İlerisoy, Melike – Mehmedoğlu, Ali Ulvi. "Din Psikolojisi ve Aile Çalışmaları". *Türk Din Psikolojisi Dergisi* 4 (2021), 69-99.
- İşgör, İsa Yücel. "Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi* 6/1 (2017), 494-508.
- Kabal, Dilek. *Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ve Mutluluk Düzeyleri Üzerine Bir Çalışma (Kocaeli Örneği)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Karlı, Necmi. *Öfke Kontrolü ve Dindarlık İlişkisi (Erzurum Örneği)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Kılıç, Selim. "Doğrusal Regresyon Analizi". *Journal of Mood Disorders* 3/2 (2013), 90-92.
- Kızılgeçit, Muhammed. *Yalnızlık Umutsuzluk ve Dindarlık İlişkisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- King, Valerie vd. "Parent-Adolescent Closeness, Family Belonging, and Adolescent Well-Being Across Family Structures". *Journal of Family Issues* 39/7 (2018), 2007-2036. <https://doi.org/10.1177/0192513X17739048>
- Kiremitçi, Sultan. *Lise Öğrencilerinde Aile Aidieti ve Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Koç, Mustafa. "Demografik Özellikler ile Dindarlık Arasındaki İlişki Yetişkinler Üzerine Ampirik Bir Araştırma". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (2010), 217-248.
- Korkut, Gülsüm - Gençtürk, Zahide, "Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri ile Aile Aidieti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 8/24 (2020), 209-231.
- Kublay, Deniz - Oktan, Vesile. "Evlilik Uyumı: Değer Tercihleri ve Öznel Mutluluk Açısından İncelenmesi". *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal* 5/44 (2015), 25-35.
- Kurnaz, Mahmut. *İlk Yetişkinlerde Dini Yönelim-Mutluluk İlişkisi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Kurt, Abdurrahman. "Dindarlığı Etkileyen Faktörler". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2009), 1-26.

- Lambert, Nathaniel M. - Dollahite, David C. "How Religiosity Helps Couples Prevent, Resolve, and Overcome Marital Conflict". *Family Relations* 55/4 (2006), 439-449.
- Mahoney, Annette vd. "Marriage and the Spiritual Realm: The Role of Proximal and Distal Religious Constructs in Marital Functioning". *Journal of Family Psychology* 13/3 (1999), 321-338.
- Mahoney, Annette vd. "Religion and the Sanctification of Family Relationships". *Review of Religious Research* 44/3 (2003), 220-236. <https://doi.org/10.2307/3512384>
- Mahoney, Annette vd. "Religion in the Home in the 1980s and 1990s: A Meta-Analytic Review and Conceptual Analysis of Links Between Religion, Marriage, and Parenting". *Journal of Family Psychology* 15/4 (2001), 559-596. <http://dx.doi.org/10.1037//0893-3200.15.4.559>
- Mahoney, Annette. "Religion in Families, 1999–2009: A Relational Spirituality Framework". *Journal of Marriage and Family* 72/4 (2010), 805-827. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00732.x>
- Mavili, Aliye vd. "Aile Aidiyeti Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 33 (2014), 29-45. <http://dx.doi.org/10.21560/spcd.19507>
- Mavili, Aliye vd. "Translated Article: Family Belonging Scale: A Study on Scale Development". *Current Psychology* (2021), 1-8.
- Mehmedoğlu, Ali Ulvi. *Kişilik ve Din*. İstanbul: Dem Yayınları, 2004.
- Okumuş, Ejder. *Gösterişçi Dindarlık*. İstanbul: Ark Kitapları, 2005.
- Özcan, Zeynep. "Empati ve Dindarlık Arasındaki İlişki". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 5/8 (2016), 2758-2781. <https://doi.org/10.15869/itobiad.258550>
- Özdemir, Sezen Gizem vd. "Üniversite Öğrencilerinin Aile Aidiyeti ve Özgeci Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Konya İli Örneği". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* 23/1 (2020), 101-111. <https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.621842>
- Özoğul, Ramazan. *Öğretmenlerde Aile Aidiyeti ile Depresyon, Anksiyete ve Stres İlişkisi*. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Rejaän, Zoë vd. "The Role of Sense of Belonging and Family Structure in Adolescent Adjustment". *Journal of Research on Adolescence* 32/4 (2022), 1354-1368.
- Sapmaz, Fatma - Doğan, Tayfun. "Mutluluk ve Yaşam Doyumunun Yordayıcısı Olarak İyimserlik". *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 8/3 (2012), 63-69.
- Sedgwick, Monique G. - Yonge, Olive. "'We're It', 'We're a Team', 'We're Family' Means a Sense of Belonging". *Rural and Remote Health* 8/3 (2008), 1-12.

- Spilman, Sarah K. vd. "Incorporating Religiosity Into a Developmental Model of Positive Family Functioning Across Generations". *Developmental Psychology* 49/4 (2013), 762-774. <https://doi.org/10.1037/a0028418>
- Subaşı, Necdet. "Türk(İye) Dindarlığı: Yeni Ttipolojiler". *İslamiyat Dergisi* 5/4 (2002), 17-40.
- Sulimani-Aidan, Yafit vd. "Future Expectations of Adolescents: The Role of Mentoring, Family Engagement, and Sense of Belonging". *Youth & Society* 53/6 (2021), 1001-1020.
- Tokur, Behlül. *Stres-Dindarlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Ulukan, Mehmet. "Öğretmenlerin Mutluluk ile Psikolojik Sağlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Journal of International Social Research* 13/73 (2020), 620-631.
- Uysal, Veysel. "Genç Yetişkinlerde Affetme Eğilimleri ve Dinî Yönelim/Dindarlık". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 48/48 (2015), 35-56.
- Uysal, Veysel. *Türkiye'de Dindarlık ve Kadın*. İstanbul: Dem Yayınları, 2006.
- Wilson, Warner R. "Correlates of Avowed Happiness". *Psychological Bulletin* 67/4 (1967), 294-306.
- Yapıcı, Asım. "Cinsiyete Göre Farklılaşan Dindarlıklar ve Kadınlarda Dinsel Yaşamın Farklı Görüntüleri". *Dini Araştırmalar* 19/49 (2016), 131-161. <https://doi.org/10.15745/da.268813>
- Yapıcı, Asım. "Yeni Bir Dindarlık Ölçeği ve Üniversiteli Gençlerin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyi: Çukurova Üniversitesi Örneği". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/1 (2006), 66-116.
- Yapıcı, Asım. *Ruh Sağlığı ve Din-Psikososyal Uyum ve Dindarlık*. Adana: Karahan Kitabevi, 2007.
- Yeter, Sümeyye İrem. *Üniversite Öğrencilerinin Mutluluk Düzeylerinin Aile Aidiyeti ve Manevi Yönelimlerine Göre Yordanması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

The Mediating Role of Religiosity in Family Belonging and Happiness: A Study on Adults

Extended Abstract

This study examines the relationships and interactions between family belonging, happiness, and religiosity levels among adults. The sample comprises 510 adult participants residing in Isparta, Turkey, who voluntarily participated in the study. The primary objective of this research is to address the following questions: What are the levels of family belonging among adults? What are the levels of happiness among adults? What are the levels of religiosity among adults? Does religiosity mediate the relationship between family belonging and happiness by strengthening or weakening the relationship?

The hypotheses of the study are as follows:

- (H1) Participants' levels of family belonging differ according to demographic variables.
- (H2) Participants' levels of feeling the influence of religion differ according to demographic variables.
- (H3) Participants' levels of happiness differ according to demographic variables.
- (H4) There is a positive relationship between participants' family belonging and happiness levels.
- (H5) There is a positive relationship between participants' levels of family belonging and feeling the influence of religion.
- (H6) There is a positive relationship between participants' levels of feeling the influence of religion and happiness.
- (H7) Feeling the influence of religion/religiosity has a mediating role in the relationship between family belonging and happiness.

The findings based on participants' responses indicate that the mean total score for the Family Belonging Scale is $X=66,26$, with a mean score of $X=48,91$ for the Self-Belonging subscale and $X=17,35$ for the Family Belonging subscale. The mean score for the Feeling the Influence of Religion Scale is $X=68,73$, while the mean score for the Happiness Scale is $X=22,65$.

Significant differences were identified between participants' gender and their scores on the Family Belonging Scale ($t=-3,141$, $p<0,05$), Self-Belonging subscale ($t=-2,620$, $p<0,05$), Family Belonging subscale ($t=-3,805$, $p<0,05$), and Feeling the Influence of Religion Scale ($t=2,983$, $p<0,05$). However, no significant difference was observed between gender and happiness scores ($p>0,05$).

Significant differences were found between participants' age groups and their scores on the Family Belonging Scale ($F=12,496$, $p<0,05$), Self-Belonging subscale ($F=11,743$, $p<0,05$), Family Belonging subscale ($F=8,615$, $p<0,05$), Feeling the Influence of Religion Scale ($F=6,443$, $p<0,05$), and Happiness Scale ($F=3,677$, $p<0,05$). Participants aged 18–54 scored

higher on family belonging, self-belonging, family belonging subscales, and feeling the influence of religion compared to those aged 18–24. Additionally, participants aged 35–54 had higher happiness scores than those aged 18–24.

Significant differences were observed between participants' marital status and their scores on the Family Belonging Scale ($F=39,504$, $p<0,05$), Self-Belonging subscale ($F=43,710$, $p<0,05$), Family Belonging subscale ($F=16,729$, $p<0,05$), Feeling the Influence of Religion Scale ($F=31,338$, $p<0,05$), and Happiness Scale ($F=12,815$, $p<0,05$). Married participants scored significantly higher than single and divorced participants on family belonging, self-belonging subscale, feeling the influence of religion, and happiness. Married participants also had higher scores on the Family Belonging subscale compared to single participants. Moreover, single participants scored higher than divorced participants on family belonging and self-belonging subscales.

Significant differences were found between participants' educational levels and their Family Belonging ($F=8,207$, $p<0,05$), Self-Belonging subscale ($F=8,446$, $p<0,05$), and Family Belonging subscale ($F=4,764$, $p<0,05$) mean scores. However, no significant differences were detected in the Feeling the Influence of Religion ($p>0,05$) and Happiness ($p>0,05$) mean scores. Participants with a bachelor's degree had significantly higher Family Belonging and Self-Belonging subscale mean scores compared to those with primary or middle school education. Furthermore, participants with a postgraduate degree had significantly higher Family Belonging and Self-Belonging subscale mean scores than those with primary/middle school, high school, and associate degree education. Additionally, participants with a bachelor's or postgraduate degree had significantly higher Family Belonging subscale mean scores compared to those with an associate degree.

Significant differences were found based on participants' parenthood status and their scores on the Family Belonging Scale ($t=5,146$, $p<0,05$), Self-Belonging subscale ($t=4,771$, $p<0,05$), Family Belonging subscale ($t=4,873$, $p<0,05$), Feeling the Influence of Religion Scale ($t=6,017$, $p<0,05$), and Happiness Scale ($t=2,852$, $p<0,05$). Participants with children scored significantly higher than those without children across these scales.

Regarding the number of children, significant differences were identified for the Family Belonging Scale ($F=3,864$, $p<0,05$), Self-Belonging subscale ($F=4,875$, $p<0,05$), Feeling the Influence of Religion Scale ($F=12,870$, $p<0,05$), and Happiness Scale ($F=3,294$, $p<0,05$). However, no significant differences were found for the Family Belonging subscale ($p>0,05$). Participants with two children scored higher on family belonging and self-belonging subscales than those with one three or more children. Furthermore, participants with two or three or more children scored higher on feeling the influence of religion than those with one child, and those with two children scored higher on happiness than those with one child.

Significant differences were found based on the length of marriage and scores on the Family Belonging Scale ($F=2,348$, $p<0,05$), Self-Belonging subscale ($F=2,632$, $p<0,05$), and Feeling the Influence of Religion Scale ($F=4,291$, $p<0,05$). However, no significant differences were observed for the Family Belonging subscale ($p>0,05$) or Happiness Scale ($p>0,05$). Participants married for 16–20 years had significantly higher family belonging

and self-belonging scores than those married for 1–5 years. Participants married for 16 years or more had higher scores on feeling the influence of religion than those married for 1–5 years.

Positive and significant correlations were found between Family Belonging and Happiness ($r=0,534$, $p<0,001$), Family Belonging and Feeling the Influence of Religion ($r=0,374$, $p<0,001$), and Feeling the Influence of Religion and Happiness ($r=0,297$, $p<0,001$).

Regression analysis indicated that Family Belonging significantly predicted Feeling the Influence of Religion, explaining 14,0% of its variance ($R^2=0,140$, $F(1,508)=82,824$, $p<0,001$, $\beta=0,374$). Similarly, Family Belonging significantly predicted Happiness, explaining 28,58% of its variance ($R^2=0,285$, $F(1,508)=202,236$, $p<0,001$, $\beta=0,534$). When both Family Belonging and Feeling the Influence of Religion were considered, they explained 29,6% of the variance in Happiness ($R^2=0,296$, $F(2,507)=106,418$, $p<0,001$).

Feeling the Influence of Religion significantly reduced the strength of the relationship between Family Belonging and Happiness ($\beta=0,491$, $t=12,225$, $p<0,001$), indicating a partial mediating effect of religiosity in this relationship.

Keywords

Psychology of Religion, Family Belonging, Happiness, Religiosity, Adults.